

UMETNIŠKA VZGOJA V ŠOLI Z OZIROM NA UČNO SNOV.

ČEŠKI NAPISAL F. V. KREJČI. POSLOVENIL DRAGOTIN SVOBODA.

Napisal sem za prilogo letošnjega Učiteljskega koledarja, katera je posvečena vprašanju o učiteljevi samonaobrazbi, članek «Umetniška kultura in učiteljstvo». V tem članku se dotikam poleg drugega tudi stvari, na katero pozabljajo večinoma tudi oni, ki se trudijo za umetniško vzgojo v šoli. Menim namreč potrebo določene mere znanja o kulturnih in umetniških zadevah, znanja nečesa, kar bi imenoval teorijo kulture, in brez katere ne more prebiti, kdor hoče veljati za naobraženca. Šola v današnjih razmerah tega znanja ne nuja, in moderna prizadevanja za umetniško vzgojo se zadovoljujejo s praktiškim delom. Hočejo vzgajati učenčevo oko za razumevanje slikarske lepote in krasote oblik, njegovo uho za razumevanje godbenih lepote, njegovo čuvstvo za poetiške vtiske. Toda v kolikor mi je znano, nebrigajo se zadosti za vprašanje, kje bode odrasli učenec našel dela, pred katerimi bi mogel dokazati svoj čut za krasoto, kje bode takšna dela iskal in da-li ve, da takšna dela in kje bistvujejo.

Da se izrazim natančneje: kaj mi pomaga za slikarstvo vzgojeno oko, če ne vem, da je živel Rafael ali Rembrandt, in če stojim neodločno pred njiju deli, nevede, kako jih imam nazirati in kaj na njih ceniti. Ali pa kako naj z užitkom ali razumevanjem posluša sonato oni, ki ne ve, kaj je to sonata? Vsaka umetniško-vzgojna praksa potrebuje torej svoje teoretiško spremstvo. Temu, katerega hočemo vzgajati za umetniško kulturo, je treba povedati, kje in kako se je ta kultura najjasneje pojavila, kje so njeni vrhunci in nje uspehi, treba je mu podajati jedrnat zgodovinski pregled njenega razvoja in razjasniti temelj njenih glavnih tipov, oblik in slogov. In tako bi morala imeti umetniško-vzgojno delo v šoli tudi svojo učno snov.

Omenil sem v enem članku, kako napačno je, ako učenec za celih osem let šolske vzgoje ne sliši imen največjih genijev ljudstva. Rekel sem da pozna rodovnico Babenbergov, a ne ve, da je bistvoval Shakespeare. Smatra se neobhodno potrebnim za njegovo daljnje življenje, da pozna Arhimedov zakon, a vsakako misli, da je nepotrebno vedeti, da je živel neki Goethe. Če sliši, kdo je bil Guttenberg ali Kolumb, zakaj bi se mu ne moglo povedati, kdo je bil Beethoven? Ako se mu razjasni fizikalna priprava ali izdelovanje raznih predmetov, zakaj bi se mu ne moglo razložiti, seveda z ozirom na stopnjo njegovega razvoja in druge razmere, kako je urejena drama, simfonija, opera ali glavne vrste literature?

Govoril sem za to, da bi se temeljni pojmi o umetnosti in kratka zgodovina kulture sprejeli v učno snov naših šol. To zahtevo sem po svojem prepričanju dovoljno utemeljeval, in pobil že v naprej vse ugovore, ki bi se dvignili nemara proti njej. S vprašanjem upravičenosti te zadeve se torej tukaj ne bodem bavil, nekaj drugega želim doseči.

Iz učiteljskih krogov je namreč prispelo k meni vprašanje, prošnja za navodilo, kako bi se dala ta zahteva uresničiti. Pazljiv čitatelj, katerega so vzpodbudile moje v članku izražene misli, da je premišljeval, kako bi se dale uresničiti, vpraša me, kako si predstavljam ta nauk o kulturi in umetnosti, in koliko te snovi bi pač sprejel v učno osnovo petrazredne ljudske šole.

Vprašanje zasluži odgovora in namesto da odgovarjam posamezniku, poskušam to storiti na tem mestu. Nemara vzpodbudim še druge k premišljevanju in povzročim daljnje razprave in predloge. To, kar podajam, sicer ni popolnoma izdelana učna osnova — takšno morejo sestaviti samo iskušeni šolski praktiki — to so samo nekatere misli in primeri, ki bolj razjasnjujejo, kar sem v onem članku označil samo z negotovimi potezami.

* * *

Takšno znanje iz kulturne zgodovine in estetike, kakršno mi prihaja na misel, moralo bi se nujati učencem pred vsem tam, kjer se v šoli sprejeta naobrazba bliža svojemu koncu in popolnjenju in kjer ob istem času šolska naobrazba konča. Mislim namreč na meščanske šole in najvišje letnike ljudske šole tam, kjer ni meščanskih šol. Tu bi mogla in morala biti umetniška vzgoja in vse k njej pripadajoče znanje krona in sinteza vsega prejšnjega učenja. Ne zadošča, da se pripravi otrok za praktiško življenje in vzgoji v poštenega občana, ki si zna tako ali tako ohraniti mesto v boju za obstanek — treba je, da se mu pokaže cesta, na kateri postane kulturni človek v pravem pomenu besede. Naj učenec spozna, da ljudska prosveta ni samo zaklad za življenje potrebnih naukov in znanja; naj se uči gledati v njej to, kar je pravzaprav kultura v najlepšem smislu besede: sostav užitkov, najčistejših duševnih slasti, vrelo navdušenja in občudovanja vrednih predmetov.

Če pa vzbujamo v učencu smisel za takšne užitke in željo po njih, je treba da pomislimo, ali mu bode mogoče jih doseči, in katere izmed njih bode dosegel. Vzbujati željo, katere daljnje življenje ne more ugašati, ne bi bilo modro niti pedagoški. Dete, ki je vzgojeno v estetika in je obsojeno vsled razmer živeti v vaški koči in se živiti s težkim telesnim delom, takšno dete bi postalo duševna razvalina. Kultura je krona življenja, a tudi njega napuh. To je razkošnost, katere si ne more dovoliti vsak v isti meri. To je vir najbolj vznešenih radosti, toda le tedaj, ako je v pravem soglasju z življenjem. Saj pravzaprav kultura ni nič drugega nego življenje samonasebi, življenje, katero je preprežano z umetnostjo in krasoto in uvedeno v čist iz izrazit slog. V tem slučaju je kultura največja sreča življenja, ravno tako, kakor more postati njegova največja boleš tam, kjer odgrinja in daja čutiti brezno med umetnostjo in življenjem in kjer je dražilo neizpolnivih sanj.

Ni mogoče torej tukaj določiti učno snov za vse šole. Treba je računati z razločkom med mestom in vasjo, med velikim mestom in deželo, med krajino, kjer vlada burno duševno življenje, in med oddaljenimi koti v katere ne prihaja od vsega kulturnega narodovega življenja nič drugega nego nekoliko knjig, časnikov in koledarjev. Tako bi nastala cela lestvica, ki počenja v tihi gorski vasi in konča v Pragi. Toda na vsakem klinu je mogoče kulturno življenje, ki se seveda javlja v različnem obsegu in v neenakih oblikah. Čim globlje se stopa po tej lestvici od bolj zloženih središč k enostavnejšim in revnejšim, tem hitreje nedostaja javnih kulturnih institucij, in tem bolj je posameznik prisiljen, posluževati se samonaobrazbe in onega čisto notranjega sveta krasot in vznášajočih vzpodbud, katere v njem gradi literatura. In nasprotno, čim višje stopamo od majhne vasi k velegradu, v tej meri pristopajo k tiskani besedi tudi one oblike kulture in krasote, ki delujejo na čutila: gledališče, tvorne umetnosti in godba; kultura ni več tako notranja, ampak bolj vnanja, njenih učinkov ni treba težko iskati, oni se sami ponujajo.

Te razločke bode učitelj imel v misli in ne bode na pr. podrobneje razlagal opero in drugih godbenih oblik učencem v oddaljeni vasi, odkoder ljudje le poredkoma prihajajo v večje mesto, in kjer je možnost, da bode kdo izmed učencev v življenju poslušal opere in koncerte, prav neznatna. Temu nasproti pa bi razjasnitev temeljnih pojmov o dramatiški, gledališčni in godbeni umetnosti spadala k neobhodno potrebnim delom učne snovi na meščanski šoli praškega predmestja, kamur hodijo učenci revnejših slojev in katera je edina vzgojevalnica teh otrok. Kar se jim pove tamkaj o umetnostnih zadevah, to jim mora praviloma zadoščati za vse življenje, a pri tej mladini se mora predpolagati, da ostane v tesnem stiku z umetnostjo, bodisi da se to vrši v predmestnem gledališču, ali na drugi galeriji Narodnega gledališča, ali pri pogledu na stavbe in kipe,

izložbe umetninskih zavodov in na plakate na oglih. Toda že te prilike zadoščajo, da bi bilo življenje ozarjeno s prameni umetniške krasote. In korist in užitek bodeta po njih tem večja, ako bodo poznavali učenci vsaj temeljne estetiške pojme in kriterije. V Pragi je mnogo ljudi, ki so sicer drugače v svojem poslu zelo razumni, a ki pri prihodu v gledališče niso zmožni ločiti opere od drame in te od šaloigre, ki poznajo «Hamleta» in «Otela», a ki se ne potrudijo zvedati, čigav je, ki poslušajo pri popularnih koncertih simfonijo in ne vedo, da ima štiri stavke, — ali bi ne bil pouk o teh stvareh za nje važnejši od znanja, koliko zob ima jazbec, ali v kolikih bitvah je pobil Evgen Savojski Turke?

Bolj ko pouk v kateremkoli drugem predmetu bode torej vpoštevalo to podavanje kulturnih in umetniških razmer specijalne zadače šole in mestne razmere. Toda ob vseh razmerah in ob najrazličnejših okoliščinah se more podajati gotov skupni minimum, in to je temeljni nazor o razvoju kulture. Doslej ljudska šola ni nujala takšnega nazora, kakor se že iz tega spozna, da je prezrla celo veliko, nemara najvažnejšo dobo človeške naobrazbe: antiko. Čudna logika in doslednost vladata v naših učnih osnovah! Učenec srednje šole je prenapolnjen z mrtvimi jeziki na račun moderne prosvete, in estetiški ideali starega veka se mu predstavljajo kot absolutni vzor za vse čase — učenec vaše šole pa nemara sploh niti ne izve, da je bistvovala grška kultura! Tamkaj torej prece-nitev, tu prezir — viden ostanek stare humaniteške razdelitve ljudi v dva razreda: «razumnike», t. j. poznavalce latinščine na eni strani in ostali vsakdanji plebs na drugi strani. V tem se opazuje tudi nekaka poteza nedemokratičnosti. Krasni izdelki staroveškega duha so samo za bodoče doktore in inteligente, otrokom ljudstva morajo zadoščati starožidovske bajke in krščanske legende.

Ne pretiravam, če rečem, da splošni nazor o zgodovini kulture določuje predvsem duhovnik. Iz učiteljevih ust poznajo samo češko in avstrijsko zgodovino (in to še brez posebnega kulturnega ozadja) — celoten nazor o osodi človečanstva se jim nuja samo v urah verstva, a to s stališča, ki nasprotuje popolnoma moderni kulturni zgodovini. Vse je tu pre-cenjeno v korist cerkve: najkрасnejši pojavi ljudske kulture so zamolčani ali obsojeni, mesto njih se povečuje meniška askeza in se vceplja nezap-upnost v zemeljsko krasoto. Izhajališče življenja človečanstva je navajen naš učenec videti v bajeslovju in zgodovini starih Židov. To je izvoljeni narod, ozarjen z milostjo božjo, in s tem postavljen v luč absolutnosti, medtem ko so vsi drugi narodi grešni pogani, ki ne zaslužujejo milosrčja. Tako se uči naše dete gledati na začetke ljudske zgodovine s stališča starega barbarskega roda neomikanih azijskih pastirjev. Mora na pr. čutiti zadovoljstvo, ko se mu orisuje, kako je pošiljal Bog na korist tega rodu na Egipčane kugo in kobilice in jih topil v morju kakor mlade mačke — to je edino kar sliši o njih, a ne sliši ničesar o njih visoki kulturi!

O rimski državi ne ve drugega, kakor da so njeni cesarji zasledovali krščanstvo, in zopet tista čisto verska in protikulturna cenitev: suženj, ki je sprejel vero apostolov, je ideal — poganski Rimljan, sin stare bogate kulture, je tiran in okrutnež. In kaj šele dalje! Srednji vek se slika proti staremu veku kot napredek, kulturna stvar se popolnoma zednači s cerkveno stvarjo. Menihi, puščavniki, mučeniki in fanatiki se predstavljajo kot vzori ljudske popolnosti. Pojem prave kulture se tako v glavah otrok niti ne tvori, kajti napredek človečanstva se meri samo po napredku in osodi krščanske vere. Ta enostranski, samovoljno načrtani nazor o nalogi človečanstva in smislu njegovega dela na zemlji, nazor poln vrzeli in neprijazno prehajajoč čez dobe najkrasnejšega razcveta kulture in čez nabražbo nekatoliških narodov — to spada k najhujšim grehom, katere zakrivi konfesionalna vzgoja na otroškem duhu.

Dokler ni nade, da se odstrani naboženska vzgoja iz naših šol, je naloga učiteljev, da skušajo po možnosti paralizirati po njej učinjeno zlo z lastnim delom. Mora torej, v kolikor se tiče našega predmeta, skrbeti, da odnašajo učenci, ko zapuščajo šolo za vselej, pravilno sliko kulturne zgodovine s seboj v življenje, četudi le v enostavnih obrisih. V zgodovinskih, zemljepisnih, bralnih urah najde dovolj časa in priložnosti, da jim poda pravilnejše nazore o starem veku, nego si jih odnašajo iz biblijske povesti, da jim pove nekaj o antiški kulturi, o razločku med njo in srednjim vekom, o pomenu kulturnih pojavov, ki naznanjajo novi vek, o verski reformaciji, renesansi in glavnih pridobitvah prosvete, umetnosti in vede od XVI. stoletja do naših dni.

Ne bojmo se, da so to otroškemu duhu nepristopne stvari. Samoobsebi se razume, da jim jih ne bomo podajali abstraktnim načinom in razsipavali tuje, njim nerazumljive besede. Naloga učiteljev je, ravnati tako, da postaja podavanje te snovi najprijetnejši in najzanimivejši trenotek pouka. To si predstavljam seveda tako, da bi se učitelj ne zadovoljil s samim razlaganjem, ampak gradil pred očmi otrok cvetoče in konkretne slike življenja. Kako bi se dvignilo in oživilo zanimanje naših otrok za zgodovino, ko bi se jim namesto večnega pripovedovanja o vojskah, ženitvah in rodovnicah vladarjev in na mesto suhih letnic naslikalo kulturno ozadje teh dogodkov, namreč ko bi se jim povedalo, kako so ljudje one dobe pravzaprav živeli, kako so se oblačili, kakšne navade in šege, nazore in krivoverstva so imeli, in posebno v čem so se se od nas razločevali. Tako bi se naučila mladina gledati na zgodovino zgodovinski, s smislom za distanco in relativnost, črpati iz nje nauke, a tudi jo proučiti z zavestjo dognanega nepredka. Dosedanji zgodovinski pouk ni poznal tega historičkega smisla. Delil je sicer ljudi natančno po veri, nikdar pa po dobi, v kateri so živeli, in dela, ki so se rodila iz davno prežite moralke, je predstavljal mladini tako, kakor bi bili to vzori za nasledovanje.

Vem sicer, koliko težav se stavlja tukaj na pot. Ni učnih pripomočkov za te namene in zlasti ni v naši literaturi dovolj virov, iz katerih bi mogel učitelj črpati. Učiteljevemu delu bi se nalagale tako nove zadače in do njegove naoarazbe bi imeli novih zahtev, kakor je sploh celo vprašanje nerazdružno zvezano s vprašanjem o višji naobrazbi učiteljstva in se mora rešiti samo vzajemno s poslednjim. Naobrazba kakršno sprejema učitelj na današnjih zavodih, seveda ne zadošča niti za najprimitivnejši pouk kulturne zgodovine. Tudi tukaj kakor v tolikih drugih predmetih je učitelj navezan na samodelavnost, ako hoče zadoščati zahtevam, ki jih stavljajo v njegovem delovanju ne toliko oficijelni predpisi, kakor njegova pedagoška vest in doba, v kateri živi.

Ta temeljni nazor o razvoju kulture sem imenoval minimum zahtev, ki jih stavimo v tem oziru do modernega učitelja. Tej zahtevi se lahko zadošča na vsaki šoli. Tu ne gre za drobnosti, kakor za to, da dobe učenci pravilno celotno sliko o razvoju zgodovine, in da bi v tem razvoju zgodovine predvsem spoznavali razvoj naobrazbe in si prisvojili pojem napredka. Ta temelj gotovega historičskega znanja je neobhodno potreben, ako naj si učenec vstvari najprostejše predstave o umetniški kulturi in ako naj stopi v pravilno in koristno razmerje z njenimi izdelki.

To ozadje občnih predstav o kulturi in njenem razvoju je potrebno, ako imamo učencu razjasniti pomen njenih posameznih strok in oblik. Kajti podlaga raznih vrst in genijev umetnosti se najglaglje razume, ako poznamo način njih nastanka in značaj dobe, katera si jih je vzgojila. Pouk o teh posameznih strokah kulture podavamo seveda, kakor je bilo že rečeno, v obsegu, ki odgovarja značaju šole in razmeram, v katerih bode mladini pozneje živeti. Zato se tukaj ne morejo določati enotne norme.

Najširjo veljavo imajo še zahteve tikajoče se literature. Knjiga je najbolj razširjeno in najbolj pristopno sredstvo kulture, za velike mase ljudi večkrat edino; na njej se dajo torej najglaglje razvijati estetiški pojmi in merila. Tudi tam, kjer doslej mladina o umetnosti ni slišala ničesar, je vendar poznavala neke gotove vrste literarnega tvorstva, je vedela, kaj je basen, bajka, povedka. učila se je prednašati stike, poznavati imena prvih pisateljev, na meščanskih šolah uči se končno literarne zgodovine svojega naroda in prvih temeljev poetike. Tukaj torej zahteva, o kateri razpravljamo, ne pomeni nič novega; ona je samo naperjena na to, da bi literarno znanje mladine v poslednjih letnikih meščanske, po potrebi tudi ljudske šole se razširilo in poglobilo v dvojnem oziru. Namreč, da bi se pri razlagi pesniških oblik ozirali bolj na novejšo literarne produkte, in potem, da bi se ne ostajalo samo pri domači literaturi, ampak da bi se o svetovni literaturi učencem razlagalo vsaj toliko, da bi vedeli, kateri narodi so stopali tu na prvem mestu, v katero dobo spada zlati vek njih literature in katera največja imena reprezentirajo ta vek.

(Dalje prih.)

Pravilni šesterokotnik.

Določujoč površino pravilnega šesteroktnika razdelimo njegovo ploskev na 6 skladnih trikotnikov, ki imajo kot višino enako razdaljo od središča in ki njih osnovnice tvorijo njegov obseg.

N. pr. $m \text{ št } s = 2 \text{ dm}$; $m \text{ št } v (rz) = 1,7 \text{ dm}$.

a) $P = 2 \text{ dm}^2 \times 6 \times \frac{1,7}{2}$; b) $P = 12 \text{ dm}^2 \times \frac{1,7}{2} = 10,2 \text{ dm}^2$; t. j. p pravilnega šesterokotnika dobiš, ako b) merske kvadrate ob stranici pomnožiš s številom stranic in s polovičnim številom razdalje od središča, ali a) ako mkv ob obsegu pomnožiš s številom polovične razdalje od središča.

Krog.

Izračunanje krogove površine se opira na ploščini trikotnika in pravokotnika. V to svrhu se navadno krog razdeli na določeno število trikotnikov (krogovih izsekov).

Prav priлично se da določiti K p na nazorflu, ki se po Braunu zove «Braun's Kreisberechner». Tu na lahek način pokažemo a) da se dado vsi tvorjeni trikotniki iste ploščine z višino kot r postaviti na premo črto predstavljajočo krogov obseg; b) da se da polovica v a) označenih trikotnikov z ostalo polovico tesno združiti tvarjajoč pravokotnik z višino kot r , a z osnovnico, znašajočo dolžino polovičnega krogovega obsega; c) da se da pod b) dobljeni pravokotnik razstaviti v $3\frac{1}{7}$ kvadratov enake ploščine, ki imajo osnovnico polumerove dolžine.

N. pr. $m \text{ št } r = 7 \text{ cm}$; $m \text{ št } 2 r = 14 \text{ cm}$; $\text{št } r = 7$; ob : $2 r = 3\frac{1}{7} \left(\frac{22}{7}\right)$

a) Zmerite dolžino preme črte! (44 cm). Koliko cm^2 gre na osnovnico? (44 cm^2). Kaj predstavlja prema črta (osnovnica)? (Krogov obseg).

$$P = \frac{22}{44} cm^2 \times \frac{7}{2} = \underline{154 cm^2}$$

b) Zmerite zopet dolžino! (22 cm). Koliko cm^2 gre na osnovnico? (22 cm^2). Kaj predstavlja osnovnica? (Polovico krogovega obsega) $P = 22 cm^2 \times 7 = \underline{154 cm^2}$.

c) Na koliko kvadratov je razdeljen pravokotnik? (Na $3\frac{1}{7}$). Kaj predstavlja osnovnica kvadratova? (r) Koliko meri osnovnica kvadratova? (7 cm). Koliko cm^2 moremo podaviti na njo? (7 cm^2)

$$P = cm^2 \times 7 \times 3\frac{1}{7} = 7 cm^2 \times \frac{1}{7} = \frac{22}{7} = 7 cm^2 \times 22 = \underline{154 cm^2}$$

Torej izračunamo p k , ako a) merske kvadrate ob obsegu pomnožimo s številom polovičnega polumeru; ako b) merske kvadrate ob polovičnem obsegu pomnožimo s številom polumerovim; ako c) merske kvadrate ob polumeru pomnožimo s polumerovim številom in zmnožek s $3\frac{1}{7}$.

Pretresujmo zdaj v Kraus-Habernalovi računici navedeno pravilo za izračunanje krogove ploščine, ki slove: «Mersko število za ploščino kroga

dobiš, ako pomnožiš mersko število obsega s polovico merskega števila polumera, ali tudi neposrednje iz polumera, ako množiš mersko število polumera samo s seboj in ta produkt s $3\frac{1}{7}$.»

Ta plod srednješolske aritmetiške znanosti se izvaja iz krogove slike.

V navedeni računici je krog razdeljen na 12 enakih trikotov (krogovih izsekov). Vsota vseh stranic trikotovih (vseh kosov lokovih) naredi krogov obseg, njih visokost (razdalja od krogovega središča) znači polumer.

N. pr. $r = 7 \text{ cm}$; $2r = 14 \text{ cm}$

$$\text{ob} = 14 \text{ cm} \times 3\frac{1}{7} = 44 \text{ cm}; \text{ torej } P = 14 \text{ cm} \times 3\frac{1}{7} = \frac{7}{2} \text{ cm} = \frac{22}{44} \text{ cm} \times \frac{7}{2} \text{ cm} = 154 \text{ cm}^2$$

Iz obeh slučajev razvidimo algebrajsko postopanje, ker je množitelj imensko število ($\frac{7}{2} \text{ cm}$).

Iz navedenega pravila dobimo po enačbi drugo pravilo za izračunavanje $p k$ (neposrednje iz r); n. pr.

$$P = \frac{7}{44} \text{ cm} \times 3\frac{1}{2} \times \frac{7}{2} \text{ cm} = 7 \text{ cm} \times 7 \text{ cm} \times 3\frac{1}{7}. \text{ Tukaj je zopet prvi mno-}$$

žilec imensko število, kar nasprotuje računskim pravilom množitve imenskih števil. Očividno pa je v obeh vzgledih, da igrata v njih glavno ulogo domišljija in algebrajsko računanje, a nikakor nazorno opazovanje, ki je baš v ljudski šoli glavna podlaga razumevanju oblikoslovnih pravil.

Površino krogovega izseka dobimo na isti način kakor $p t$, samo da je trikotova osnovnica tukaj krogov lok in trikotova v izsekov r . Zato v to svrhu ni treba nobenega pojasnila.

B. Izračunanje telesnin (prostornin, vsebin.)

Prizma.

Ker je površje prizme sestavljeno iz samo takšnih ploskev, ki smo za nje že določili površino, zato je pojasnilo v to svrhu odveč.

O telesnini prizme.

d = dolžina; \acute{s} = širina; v = višina; P = prizma; T = telesnina;
 $m\acute{s}t d = 4 \text{ dm}$; $m\acute{s}t \acute{s} = 3 \text{ dm}$; $m\acute{s}t v = 5 \text{ dm}$; $\acute{s}t \acute{s} = 3$ (neimensko);
 $\acute{s}t v = 5$ (neimensko) $m\acute{s}t$ osnovne ploskve = 12 dm^2 ; $\acute{s}t o \text{ pl.} = 12$ (neimensko);
 mk = merki kubus; 4 dm^3 = merska palica = merski kubusi ob o ; 12 dm^3 = merska plast = merski kubusi ob osnovni ploskvi.

V to svrhu na prav lahek način pokažemo učencem sledeče:

a) Ob dolžini se dajo položiti 4 dm^2 in na vsak dm^2 1 dm^3 , torej ob dolžini po 4 dm^2 4 dm^3 tvarjajoč mersko palico po 4 dm^3 . Torej $T = 4 \text{ dm}^3 \times 3 \times 5 = 60 \text{ dm}^3$; t. j. TP dobiš, ako merske kubuse ob dolžini pomnožiš s številoma širine in višine, ali ako količino merske palice ob d množiš s $\acute{s}t \acute{s}$ in v .

b) Na osnovno ploskev prizme moreš položiti toliko merskih kubusov (12 dm^3), kolikor je na njej merskih kvadratov (12 dm^2); mk na osnovni ploskvi tvorijo plast po 12 dm^3 .

Iz tega sledi:

$T = 12 \text{ dm}^3 \times 5 = 60 \text{ dm}^3$; t. j. TP tudi dobiš, ako merske kubuse ob osnovni ploskvi pomnožiš s $št v$; ali ako plast ob osnovni ploskvi množiš s številom plasti.

Kako dobimo iz $TP v$?

1. Po deljenju v smislu meritve.

V to svrhu nazorno pokažemo in shvatamo:

a) $60 \text{ dm}^3 : 4 \text{ dm}^3 \times 3 = 5$ in b) $60 \text{ dm}^3 : 12 \text{ dm}^3 = 5$ ($št v$); t. j. $št v$ iz TP dobiš, a) ako T meriš z množkom merskih kubusov ob dolžini in števila širine (z zmožkom palice ob dolžini in števila višine) in b) ako T meriš z merskimi kubusi ob osnovni ploskvi (s količino plasti ob osnovni ploskvi).

2. Po deljenju v smislu delitve.

a) $\frac{60 \text{ dm}^3}{4 \times 3} = 5 \text{ dm}^3$; b) $\frac{60 \text{ dm}^3}{12} = 5 \text{ dm}^3$ (mk ob v); t. j. $mk v$ iz T izračunaš, ako a) TP deliš z zmožkom števil dolžine in širine in b), ako TP deliš s $št$ osnovne ploskve.

Iz števila in merskih kubusov sklepamo na m $št v$.

Na sličen način izračunamo iz TP tudi merski števili dolžine in višine.

Oglejmo si pravilo za izračunanje TP v Kraus-Habernalovi računiči ki se glasi: «Mersko število za prostornino pravokotne prizme dobiš, ako množiš merski števili osnovne ploskve in višine (ali, kar je vseeno, merska števila dolžine, širine in višine)».

V našem slučaju je $mšt$ osnovne ploskve = 12 dm^2 , $mšt v = 5 \text{ dm}$; $mšt d = 4 \text{ dm}$; $mšt š = 3 \text{ dm}$.

Torej dobimo po navedenem pravilu sledeča podatka:

a) $TP = 12 \text{ dm}^2 \times 5 \text{ dm} = 60 \text{ dm}^3$; b) $T = 4 \text{ dm} \times 3 \text{ dm} \times 5 \text{ dm} = 60 \text{ dm}^3$.

Oba podatka izhvatamo po srednješolskem naziranju tako-le:

Mislimo si (glej b), da se prema črta (dolžina po 4 dm) neprestano pomika po širini osnovne ploskve v isto a ne v svojo smer in sicer vzporedno s seboj 3 dm daleč, tako popiše osnovno ploskev po $4 \text{ dm} \times 3 \text{ dm} = 12 \text{ dm}^2$; ako pa še se neprestano pomika ravnokar označena osnovna ploskev (12 dm^2) v isto a ne v svojo smer vzporedno s seboj 5 dm visoko, tedaj nastane 1. prizmatiška prostornina (glej b) kviško po $4 \text{ dm} \times 3 \text{ dm} \times 5 \text{ dm} = 60 \text{ dm}^3$ ali 2. prizma (glej a!) po $12 \text{ dm}^2 \times 5 \text{ dm} = 60 \text{ dm}^3$.

Mersko število višine pa izračunamo algebrajsko po enačbi.

$$\text{N. pr. a) } \frac{60 \text{ dm}^3}{4 \text{ dm} \times 3 \text{ dm}} = 60 \text{ dm}$$

b) $\frac{60 \text{ dm}^3}{12 \text{ dm}^2} = 60 \text{ dm}^3 : 12 \text{ dm}^2 = 5 \text{ dm}$; t. j. iz TP mersko število višine izraču-

naš, a) ako T z zmožkom merskih števil dolžine in širine deliš, ali b) ako T deliš z $mšt$ osnovne plaskve.

Da takšno naziranje prekoraka duševno obzorje učencev ljudske šole je baš razvidno samo ob sebi.

Čudno pa se nam dozdeva, kako je mogoče, da pisatelj v 5. točki omenjene strani pravilno vodi učenca do pravega podatka $12 \text{ dm}^3 \times 5 = 60 \text{ dm}^3$, a vendar na koncu poda pravilo, ki se le more dobiti po dokazanem srednješolskem naziranju. Ne dvomno se mora po pisateljevem navodilu pravilno izraziti tako-le: $T P$ dobiš, ako plast ob osnovni ploskvi (12 dm^3) pomnožiš s številom plasti (5),

Piramida.

Merska števila so tista, kakor pri prizmi.

Pi = piramida;

Nazorila: a) prizma sestavljena iz 3 enakih piramid; b) prizma in piramida iste telesnine; prizma z osnovno ploskvo piramide, a s tretjinsko višino.

$$a) T Pi = \frac{1}{3} T P$$

$T Pi = 12 \text{ dm}^3 \times 5 : 3 = 20 \text{ dm}^3$; t. j. $T Pi$ dobiš, ako merske kubuse ob osnovno ploskvi pomnožiš s številom višine in zmnožek deliš s 3, ali ako množiš plast ob osnovni ploskvi s številom plasti in zmnožek deliš s 3.

b) $T Pi = 12 \text{ dm}^3 \times \frac{5}{3} = 20 \text{ dm}^3$; t. j. T izračunaš, ako merske kubuse ob osnovni ploskvi množiš s številom tretjinske višine.

Višino Pi izračunaš iz T prav tako, kakor pri P .

Cilinder ali valj.

O izračunanju valjevega površja tudi ni nič novega povedati. Ako odvijez oblino valjevo, dobiš pravokotnik, ki ima z valjem enako višino, a njega osnovnica je enaka obsega osnovne ploskve valjeve.

Telesnina.

$Mšt r = 7 \text{ cm}$; $mšt v = 12 \text{ cm}$; $mk r = 7 \text{ cm}^3$; $št v = 12$ (neimensko).
 $C =$ cilinder.

$$P \text{ osnovne ploskve} = 7 \text{ cm}^2 \times \frac{1}{4} \times \frac{22}{7} = 154 \text{ cm}^2$$

Na vsak cm^2 položiš cm^3 , to so merski kubusi ob osnovni ploskvi.

Torej $T C = 154 \text{ cm}^2 \times 12 = 1848 \text{ cm}^3$; t. j. $T C$ dobiš, ako pomnožiš merske kubuse ob osnovni ploskvi s številom višine, ali ako plast ob osnovni ploskvi množiš s $št v$.

Višino iz $T C$ izračunaš na sličen način, kakor pri P .

Stožec ali kegelj.

Kar smo povedali o površju cilindra, to velja tudi o površju stožca, samo da tukaj oblina tvori trikot ali krogov izsek; p obeh ploskev pa smo itak že označili poprej.

Telesnina.

St = stožec. Merska števila, kakor pri C .

Nazorila: Votla telesa iz lepenke, ali pločevine. (Poskus s peskom, z vodo). Dokaz po tehtanju na tehtnici (cilinder in stožec iz cina (kositra).

$$P \text{ osnovne ploskve} = 7 \text{ cm}^2 \times \frac{1}{4} \times \frac{22}{7} = 154 \text{ cm}^2$$

Na vsak mkv (cm^3) osnovne ploskve položimo 1 cm^3 ; koliko je merskih kvadratov toliko tudi merskim kubusov; torej

$$a) TSt = 154 \text{ cm}^3 \times 12 : 3 = 616 \text{ cm}^3, \text{ ali } b) TSt = 154 \text{ cm}^3 \times \frac{12}{3} = 616 \text{ cm}^3;$$

t. j. TSt izračunaš, ako a) merske kubuse ob osnovni ploskvi pomnožiš s številom višine in zmnožek deliš s 3, ali b) ako plast ob osnovni ploskvi pomnožiš s številom tretjinske višine.

Mersko število višine iz TSt izračunaš tako kakor pri Pi .

N. pr. v smislu meritve dobiš sledeče izraze:

$$a) v = 3 \times T : 154 \text{ cm}^3 = 12; \text{ } b) T : \frac{154 \text{ cm}^3}{3} = 12; \text{ t. j. št } v \text{ iz } TSt \text{ izra-}$$

čunaš a) ako trikratno telesnino meriš z merskimi kubusi ob osnovni ploskvi; ali b) ako TSt meriš z merskimi kubusi ob tretjinski osnovni ploskvi.

Okrajšana piramida in okrajšan stožec.

Označujoč okrajšano piramido kot razliko med celo in dopolnjujočo piramido in okrajšan stožec kot diferenco med celim in dopolnjujočim stožcem, izračunaj na že znan način cele in dopolnjujoče stvore ter odštej dopolnjujoče stvore od celih, tako po naravni in našim učencem ugodni poti natančno dobiš telesnino obeh geometriških teles.

Nekateri metodiki pa le približno izračunajo prostornino obeh geometriških stvorov po sicer poljudni a učencem manj umevni poti, v domišljiji preosnujoč okrajšano piramido v piramido, okrajšani stožec pa v stožec, ki imata kot višino okrajšane piramide in okrajšanega stožca, kot osnovno ploskev pa merske kubuse ob polovični vsoti obeh osnovnih ploskev.

Krogla.

Površje (oblina) krogle je štirikrat toliko, kakor ploščina največjega kroglinega kroga.

Dokaz: Vzemimo leseno kroglo, ki smo jo prerezali in razpolovili v dve polobli, utrdimo v središču ene odrezane ploskve klinček, ovijajmo

krog njega povsod enako debel in v vosku namočen motvoz tako dolgo okoli središča, da bo odrezana ploskev popolnoma zakrita, potem razvijmo ves namotan motvoz in prepričali se bomo, da ta motvoz moramo štirikrat ovijati po kroglini oblini, da je popolnoma zakrita.

N. pr. r krogle = 7 cm; torej

P krogle = $7 \text{ cm}^2 \times \frac{1}{4} \times \frac{22}{7} \times 4 = 616 \text{ cm}^2$; t. j. p krogle dobiš, ako merske

kvadrate ob polumeru pomnožiš s številom polumerovim, ta zmožek s $3\frac{1}{7}$ in še s 4, ali ako merske kvadrate ob ploščini največjega kroga pomnožiš s 4.

Telesnina krogle.

Telesnino krogle moremo predočiti s kroglinim kalupom, ki je sestavljen iz 8 kroglinih osminke. Krogline osminke značijo piramide z obočnimi osnovnimi ploskvami, ki imajo kot skupno višino kroglin polumer, vsota telesnin osmerih piramid pa tvori telesnino krogle. Iz tega razvidimo, da je krogla enaka piramidi, ki nje osnovna ploskev tvori krogline oblino in ki je nje višina enaka kroglinem polumeru.

N. pr. znano p krogle znaša 616 cm^2 .

Na vsak merski kvadrat (cm^2) položimo merski kubus (cm^3); torej

$T = 616 \text{ cm}^3 \times \frac{7}{3} = 143 \frac{1}{3} \text{ cm}^3$; t. j. T krogle izračunaš, ako merske kuse

buse ob kroglini oblini pomnožiš s številom tretjinskega kroglinega polumera.

Pri koncu sem.

Nisem iz golega pikolovstva pisal podane razprave, marveč ljubezen do jasnosti in resnice mi jo je narekovala.

Pri tem me je vodila misel, ustreči potrebi in upravičeni želji, da mora pri oblikoslovnem pouku vsak učenec računati po pravilih, ki se neposredno shvatajo iz nazornosti, odgovarjajoč duševni zmožnosti učenčevi.

Zato sem v prvi vrsti očitno hibe kritikovanih oblikoslovnih pravil nepristransko odkril in dokazal na značilnih dogodkih iz računskih ur, v drugi vrsti pa razpravljaj potrpeljivim čitateljem preosnovana obl. pravila; kakršna sem že več let sam uspešno rabil.

Ni dvomiti, da bode uvidel vsak misleč sotrudnik, pretresujoč podana pravila.

1. da ugajajo duševnem razvitku učencev ljudskih šol;
2. da se ujemajo z aritmetičskimi načeli množenja in deljenja imenskih števil dotične učne stopnje;
3. da se v geometriškem oziru prav lahko izvajajo na podlagi nazornega opazovanja, in
4. da se strinjata iz naziranja izcrpan podatek in jezikovna oblika zanj, da se krijeta stvar in jezik.

Če se mi je le količkaj posrečilo, pri napredujočih, osobito mladih sotrudnikih vzbuditi zanimanje za preosnovana pravila, jih vzpodbuditi, da sami poskušajo v tem smislu ter koliko toliko razjasniti nauke za vsakdanje življenje velevažnega predmeta, ki ga pa prav po ljudskih šolah sem ter tje smatrajo za pastorko, — potem je obilo poplačan moj trud. V to pomagaj Bog in naša dobra volja!

V OBRANO PREDIKATA «BITI».

DR. J. BEZJAK.

zadnji številki Popotnika je objavil gospod dr. Tominšek razpravo, v kateri zagovarja in ščiti obče znano in do Kernove dobe ne izpodbito teorijo, da pomožnik «biti» nima pomena in veljave popolnih glagolov, da torej ne more biti predikat, ampak da je v stavku «Bog je pravičen» le skupina «je pravičen» predikat in da se «verbum finitum» (določni glagol) ne sme istovetiti s predikatom.

Koncem svoje «opombice» pa je izjavil laskavo pohvalno sodbo o znanih «jezikovnih vadnicah». Kakor poznam gospoda pisatelja, sem prepričan, da njegova pohvala ni navadna fraza, izvirajoča iz običajne kurtoazije, ampak da mu prihaja od srca. Žal pa mi je, da z gospodom tovarišem doslej še ne soglašava o teoriji povedkovi, nego da zavzemava vsak svoje stališče.

Naj mi torej dovoli gospod doktor, da v obrano svojega stališča izpregovorim nekoliko besed!

Teorija o predikatu, ki jo učiva z gospodom ravnateljem Schreinerjem v jezikovne vadnice 3. delu, je posledica razprav o Kernovi teoriji, ki sem jih objavljajl prejšnja leta v Popotniku, zadnja v letopisu Šolske Matice. Te razprave pa sem pisal po temeljitih in dolgotrajnih študijah o Kernovi novi slovniški teoriji.

Ako bi hotel temeljito, natanko ter prepričevalno zagovarjati svoje stališče, bi moral še enkrat vse ponoviti, kar sem o predikatu objavil v omenjenem letopisu leta 1903. na strani 110.—134.

Poskusil sem tamkaj dokazati, da je povedek vsak določni glagol brez izjeme, torej tudi glagol »biti»... To je najimennitnejši pridobitek Kernove teorije: s tem stavkom stoji in pade ta teorija.

Komur je torej mar natančnega poučenja o tem vprašanju, čitaj omenjeno razpravo!

Izmed raznih dokaznih razlogov za povedek «biti» in proti kopuli «biti» naj navedem samo enega!

Trditev, da je predikat skupina «je pravičen» in ne samo določni glagol «je» izvira iz logike. A prav logika je bila slovnici čisto na kvar. Za slovniško razmotrivanje je odločilna stavkova oblika, ne vsebina. Ker po logiki in po stavkovi misli tvarjata besedi «je pravičen» eno celoto, še to ni nikakršen dokaz, da bi tvarjali tudi slovniško celoto.

Kam bi dospeli v slovnici, ko bi se oprijemali ovega pravila? Kje bi našli mejo za skupine besedi, ki tvarjajo logiško celoto, kje za skupine besedi, ki tvarjajo slovniško enoto? — Stavku «to drevo je velikanske rasti» prisodi vsakdo kot logiško celoto besede «je velikanske rasti»: to je logiški predikat. A je li ta skupina tudi slovniški predikat? Je li morda skupina «je rasti» ali naposled samo besedica «je» predikat? Prve skupine ne bode nihče sprejel za predikat, ker v njej tiči še en slovniški del: stakov člen «velikanski», ki je atribut. Kaj pa nas sili vzeti «je rasti» za predikat? — Morda li misel? Ali je to popolna misel? — In zakaj se protivimo predikatu «je»? Ker smo se učili, da glagol «je» sam zase ne more biti predikat; ker smo navajeni, v vsakem slučaju «je» združiti vsaj še z eno besedo v pomen predikata; navada pa je železna srajca.

Kdor trdi, da je skupina «je prijatelj» predikat: ta mora isto trditi o skupini «ostane prijatelj»; ta je naposled primoran soglašati s trditvijo, da je tudi «se zove prijatelj» predikat. Tako pa pridemo do preklicanega pravila, da se «z imenskim dopovedkom v imenovalniku vežejo tudi nekateri glagoli, in sicer a) neprehajalniki nepopolnega pomena, kakor ostati itd., b) nekateri povratniki, kakor imenovati se itd.» (gl. Sketove slovnice § 236!).

A na tej poti še pridemo dalje. Ako pravimo, da moramo imeti skupino «se imenuje prijatelj» za predikat, ker to zahteva miselna celota, ker je to stvarno edino pravo, ne moremo in ne smemo pri tej skupini ostati, če je tako nanesla celotna misel. Brezuvetno je v stavku «Kristus se imenuje kralj vseh kraljev», besedna skupina «se imenuje kralj vseh kraljev» celotna misel, ki se pove o Kristusu. Skupek «se imenuje kralj» bi bil le del skupne misli. Iz tega sledi, da mora biti skupina «se imenuje kralj vseh kraljev» predikat. Tako smo zopet dospeli do logiškega predikata.

Še dalje! Če se besedi «je vesel» po skladnji ne ločita, se ne ločijo tudi besede «je v sobi», potem se ne ločijo tudi besede «stoji v sobi»; če je predikat «je bos», je predikat tudi «hodi bos»; če je predikat «je v sobi» in «je bos», je predikat tudi «v sobi je bos» in naposled «v sobi hodi bos».

To razmišljanje nas privede do takozvanega popolnega predikata, ki sestoji iz določnega glagola in vseh od njega zavisnih določil (razen osebkove besede).

Gospod doktor se tudi boji, da bi v enakoveljavnih stavkih «Voda je vroča» in «Voda vre» nastala stvarna zmeda, ako bi odtrgali «je» od «vroča». Ne vem, kako si misli to zmedo. Jaz vsaj tu ne vidim te nevarnosti. Sicer ta dva stavka nista enakoveljavna: voda je lahko vroča, a še ne vre, ali ne vre več; prvi stavek izraža lastnost vode, drugi njeno dejanje oziroma stanje.

A tudi prava enakoveljavnost bi ne bila noben razlog, da bi skupino besed: pomožnik in pridevnik (je vroča) imeli za predikat samo radi tega, ker po vsebini odgovarja «samostojnemu glagolu» (vre). V svojih gori navedenih razpravah sem nekatere kratki poudarjal, da ta trditev, tudi iz logike izvirajoča, s slovniškega stališča ni upravičena. Izraz «nauk o človeškem telesu» — da navedem vsaj en primer — se gotovo popolnoma ujema z besedo «somatologija»; a bode li kdo zares trdil, da bi mogla ona-le skupina besed biti stavkov predmet kakor sama beseda somatologija?

Dalje se ni bati, da bi učenec raztrgal celoto «je prišla» ter menil, da je tu glagol «je» predikat, če se navadi ločiti «je vesel» v dva samostojna stavkova dela.

Učenec se je vendar od začetka učil «je prišla» smatrati za neločljivo celoto; učil se je tako spregati, učil se je to skupino imeti za izraz enega časa: preteklega. V dušo mu je vtisnjena ta oblika kot ena podoba.

In to velja tudi za trpno dobo, za obliko, kakor: je zidan, je končan, je razveseljen. Ume se, da mora učenec tu spoznati dotični glagol, čigar oblika je sestavljena; spoznati mora, da pride: je zidan, je končan, je razveseljen od glagolov: zidati, končati, razveseliti. To je pa naloga učiteljeva: učitelj mora tu metodiško postopati.

Sicer pa bi baš v tem-le slučaju ne bila nobena nesreča in bi tudi ne bilo po slovnici nepravilno, ko bi učenec v stavkih s trpnopreteklim deležnikom ali s tvornopreteklim, ki je zadobil pomen pridevnika (otekel, opolzel, zmrzel), imel «je» za povedek, deležnik pa za povedkov imenovalnik. To pa bi menda storil le tedaj, ako bi mogel vprašati z vprašalnico «kakšen»? Pri oblikah «je prišel», «bode pisal» itd. sploh te nevarnosti ni. Po mojem mnenju mora celo tako soditi ter vprašati, ako stoji deležnik namesto in s pomenom pridevnika, n. pr. v stavkih «Prst je otekel», «Prst je ranjen» «Hiša je zidana». Te stavke moramo razlagati tako kakor stavke «Prst je pravilen», «Prst je cel», «Hiša je lesena».

Ako pa stoji, da je glagol «biti» kakor sploh vsak določni glagol brez izjeme povedek — in po mojem mnenju stoji neovržno — moramo tudi pri tem glagolu glede analize tako postopati kakor pri vsakem drugem, da postavimo določni glagol za predikat ter ga popolnoma določimo po raznih vprašanjih. Potem so upravičena vprašanja: «kdo je?» «kakšen je?» «čigav je?» «kje je?» itd. — Da so «precej mnogoštevilna, neenotna in pripadajo

vrhutega tudi atributom in adverbijalijem», kaj to de? Ali ne vprašamo tudi: «kdo piše?» «kaj piše?» «kje piše?» «kako piše?» itd.?

Ako spoštovani gospod tovariš spričo gorenjih vprašanj: «kakšen je?» «čigav je?» priporoča pripomoček, ki se mu dobro obnaša že več let, da namreč po predikatu sploh ne vpraša, ker se po stavkovi prvini tudi ne more vprašati; da se naj začne z določenim glagolom, vprašaje: «Kje je določeni glagol?», v tem sva brez ugovora enega mnenja. Saj tudi jaz to trdim. Na str. 137. «Pedagoškega letopisa» z leta 1903. stoje te-le besede: «Celo drugače bomo odslej vršili določevanje! Poiščemo določeni glagol in od njega poprašamo po vseh drugih besedah do konca. To je zopet eno izmed imenitnih svojstev določenega glagola, da moreš od njega izhajajoč, z vprašanji poizvedeti osebkovo besedo ter vsa druga stavkova določila. Določeni glagol sam pa se ne da tako nikoli najti, ker ni vprašalnice, s katero bi mogel vprašati po njem.»

Samo ne razumem, zakaj gospod doktor na omenjenem mestu opozarja na to imenitno in jako važno pravilo! Vprašamo li morda po predikatu, ako vprašamo: «kakšen je?» «čigav je?» «kje je?» itd. Nikakor ne! Predikat nam je določni glagol «je»; po tem ne vprašamo, ker ne moremo vprašati, pač pa vprašamo po določilih tega glagola: z vprašalnicama «kakšen?» in «čigav?» po povedkovem sklonu, z vprašalnico «kje?» po krajevnem določilu itd.

Morda bode stvar jasna, če še enkrat poudarim na tem mestu, da je povedkov sklon, bodisi imenovalnik ali rodilnik ali katerikoli, prav tako zase stavkov člen kakor predmet, pridevek ali prislovje. To je stroga posledica mojega razmotrivanja in stališča. Kdor pa po stari teoriji jemlje «je» za del predikata, ki še-le postane celoten, če mu pridružiš ime (nomen) za «predikativ», ta seveda ne more staviti gori navedenih vprašanj, ako se ravna po merodajnem pravilu, da ne moremo vprašati po predikatu.

Da bi pa bili «povedkovi imenovalniki» — objekti, ako je glagol «biti» res predikat, te trditve gospoda pisatelja ne smatram za resne; zato mi dokaza proti njej ni treba.

Sicer pa se nikakor ne čudim, da gospod kolega zagovarja dose-danje nazore o glagolu «biti». Na str. 133. že omenjenega letnika šolsko-matičnega letopisa pravim sam, da vem predobro, kako težak je okret od starih in priljubljenih nazorov, kako težko se ločimo od prestav, v katerih smo zrastle, s katerimi je tesno spojeno vse naše mišljenje. Raditega še nise.n izgubil nade, da se v tej teoriji še vendar le sprijazniva z gospodom pisateljem, ki se toplo zanima za vse nove pojave na jeziko-slovnem, slovniškem in tudi metodiškem polju ter je naše šolsko in lepo-slovno slovstvo že obogatil z marsikatero zanimivo in vrlo pisano razpravo in čigar latinsko slovnico željno pričakujemo.

S I. MEDNARODNEGA KONGRESA ZA ŠOLSKO HIGIJENO V NORIMBERKU L. 1904.

PIŠE: FR. KOCBEK IN M. J. NERAT.

(Dalje).¹

XXXVI.

a nas so zlasti poučne razprave v skupini C: Higijenično poučevanje učiteljev in učencev.»

Prvi je predaval dr. med. Hartmann A. iz Berlina. **«O vzgoji naroda k negovanju zdravja po šolskem zdravniku.»**

Šolski zdravnik doseže to:

1. Potom neposrednega poučevanja

a) učencev zlasti višjih razredov s predavanji v razredu na področju šolske higijene,

b) učencev in starišev o priliki preiskav. Skrbi se naj, da se otroci vedno v navzočnosti matere ali drugih vzgojiteljev preiskujejo, s čim se vpoštevanje danih svetov osigura.

Sveti se nanašajo na primerno hrano, obleko, bivanje na prostem, zabranitev okuženja, kratkovidnost itd. Da tudi lahko pomaga revežem, mora šolski zdravnik poznati vse dobrodelne naprave v svojem okraju. Posebno je opozoriti na primerno zdravljenje ter se izogibati vseh mazačev. Skoraj neverjetno je, kake ogromne vsote izdajo malo premožni mazačem za popolnoma napačno zdravljenje svojih otrok,

c) starišev s predavanji na rodbinskih večerih.

2. Po vplivanju na učitelje.

To vplivanje se lahko vrši:

a) z izpodbudo in s svetovanjem o zdravju primernem ravnanju z otroci v šoli in o navadi istih, kako je paziti na pravila zdravstvenega negovanja,

b) s predavanji o zdravstvenem negovanju v učiteljskih krogih,

c) s sodelovanjem in svetovanjem, kako je učno snov o zdravstvenem negovanju izbrati in na posamezne učne predmete razdeliti,

d) s svetovanjem ob nakupu nazoril, ki pojasnujejo zdravstvena pravila.

V ložje spoznanje šolskih zdravnikov in učiteljev, o čem je treba mladino in narod poučiti in o negovanju zdravja, je društvo berlinskih šol zdravnikov s sodelovanjem znanih strokovnjakov izdalo pravila o negovanju zdravja, katerim so dodana pojasnila in imenik nazoril, ki se lahko

¹ Glej Pop. 1905 št. XII.

vporabijo pri predavanjih in v šoli. Tudi se je sestavila posebna zbirka teh nazoril, ki je hranjena v mestnem šolskem muzeju kot higijeniški oddelek.

XXXVII.

«Higijeniško poučevanje učiteljev.»

Oficijelna poročila o tem vprašanju sta imela prof. dr. R. Blasius in prof. dr. Wernicke, oba iz Braunschweiga, na podlagi sledečih stavkov:

1. Pouk o šolski higijeni je vsem učiteljem potreben.
2. Ta se razteza na:
 - a) anatomijo in fiziologijo zdravega človeškega telesa;
 - b) šolske bolezni;
 - c) zgradbo šolskega poslopja in njega notranjo ureditev, igrališča itd.
 - d) higijeno pouka;
 - e) higijeniško nadzorovanje učencev.
3. Ta se doseže deloma po predavanjih ozir. s poukom in deloma s praktičnimi vajami; najprimernejše bi se to izvršilo za učiteljiščnike na učiteljiščih, za že nastavljeno učiteljstvo pa v posebnih kurzih.

4. V bodoče je pri učiteljskih izpitih uvesti šolsko higijeno kot obvezni predmet.

«Pouk o šolski higijeni v avstrijskih učiteljiščih.»

O tem je predaval dr. med. Presl iz Jičina. V Avstriji je ta obvezni predmet vpeljan od l. 1897. Do l. 1892. so somatologijo poučevali prof. prirodoznanstva; potem se je ta pouk in oni o šolski higijeni oddal uradnim zdravnikom za častni honorar. Ti docenti imajo sedež in glas v učit. konferencah dotičnega zavoda.

V poletnem času poučuje docent v 1. letniku somatologijo in o prvi pomoči dve uri na teden. V zimskem tečaju pa predava v 4. letniku o negovanju šolskega zdravja s ponavljanjem somatologije 1 uro na teden, kar je vsekakor premalo. Vsled tega se predela večinoma le nekaj glavne snovi. Učiteljiščniki imajo tudi premalo znanja iz kemije in fizike, ki je neobhodno potrebno za razumevanje gotovih dogodkov v človeškem organizmu, za zunanje vplive na istega. Pomisliti je še dalje, da so učiteljiščniki somatologijo iz prvega letnika že večinoma pozabili ter se mnogo časa potradi, da se dotična snov zopet oživi. Zato naj bi se somatologija in šolska higijena predavala samo v 4. letniku.

*

Diskuzija o teh vprašanjih je bila zelo živahna. Ravnatelj J. Gugler z Dunaja meni, da ni samo potrebno, da se na učiteljiščih goji teoretično šolska higijena, ampak gojenci se morajo tudi privaditi, kako se dobljeno higijeniško znanje praktično uporablja. — Učitelj Berninger z Wiesba-

dena povdarja, da naj učitelj in šolski zdravnik sporazumno delujeta v področju šolske higijene. — E. Fischer z Rindorfa opozarja, naj bi šolski nadzorniki bolj pazili na higijeniško opravo šol. — Dr. Düms z Lipsije spominja na omarice z obvezami, kakršne rabijo v Lipsiji v šolah v slučaju prve pomoči. Tudi anatomska nazorila naj so prav priprosta.

Učitelj H. Werner z Monakovega pravi, da bi naj učitelj imel neko zdravstveno prakso, ki bi mnogo koristila v naglih slučajih bolezni, dokler ne pride zdravnik. — Dr. Angerer, okrajni zdravnik v Weilheimu, pripoveduje, da imajo v tamošnjem bavarskem okraju učitelji vsak drugi mesec svoje zborovanje, v katerem on že mnogo let razlaga higijeniške stvari v higijeniškem laboratoriju bolnice ali pa v zborovalni sobi. Tako so se tamošnji učitelji o bistvu higijene povoljno poučili. — Dr. Finkler, prof. v Bonnu in dr. Silberschmidt, priv. docent v Zürichu, trdita, da se o šolski higijeni predava le najvažnejše gradivo. Po končnih besedah poročevalcev stavi dr. med. Alfred Baur s Schwäbisch-Gmünd sledeči predlog:

«Mednarodni kongres za šolsko higijeno naj ustanovi pisarno, ki bi proti zmernemu plačilu dajala šolsko-higijeniška in obče-higijeniška pojasnila, izdelovala dobre šolsko-higijeniške naloge ter sezname virov. Ta higijeniška pisarna za skupno vzgojo in pouk kakor tudi za zavode v pospeševanje blaginje naj bi se pečala tudi s periodičnimi ali stalnimi šolsko-higijeničnimi razstavami.»

Sprejeti predlog se je oddal vodstvu kongresa z daljno obravnavo.

(Dalje prih.)

KAJ ZNAJO NAŠ GIMNAZIJCJI.

JANKO BRATINA.

osti se govori in piše o preosnovi naših srednjih šol, posebno pa gimnazija. Nemci so začeli orati ledino, ustanovili so nekaj modernih gimnazijev, ki odgovarjajo popolnoma novi reformi. Sprevidelo se je, da stari gimnazij ni odgovarjal duhu časa, da dijak tam ni mogel dobiti tega, kar mu je potrebno v življenju. Sicer se vedno pravi «non scholae sed vitae discimus», a žalibog je to, kar bi bilo res za življenje dokaj malenkostno.

V znanstveni reviji «Der Weg» št. 19 od 3. februarja 1906 je neki F. H. priobčil jako zanimiv članek «Was unsere Gymnasiasten wissen». Sicer je tuptatam kaj pretiranega, a v celoti je to vendar slika tudi naših gimnazijskih razmer. Religija je gimnazijcu potrebno zlo, ki ga moti navadno enkrat na mesec v razredu in vsako nedeljo zjutraj v obliki maše. Morda zna naštetiti te ali one cerkvene zборе, zna nekaj «dokazov» za to ali ono dogmo, ne ve pa nič o velikih duševnih bojih, nič o velikih verskih prevratih, ki so pretresali človeško dušo posebno v času raznih verskih reformacij. Da taki ljudje sodijo tudi v življenju čisto površno in brez vsake kritičnosti o raznih verskih vprašanjih, to je umljivo. O naravi in njenem razvoju seveda tudi nikdo ne ve dosti. Vsako prosto gibanje je zabranjeno, pojmi niso jasni ali pa se podajo dijakom v drugačni luči. — Narodno gospodarstvo je navadno čisto španska vas. Sploh nikdo ne ve, da je kaka taka veda na svetu. Pri besedah denar, menjica, eksport, družba itd. si gimnazijec ne misli nič, o kupčiji ne ve ravno tako nič. — Moderno slovstvo mu je neznano; včasih sicer čita pod kloppo kako knjigo, a to ne izda dosti, ker je še navadno slaba.

Kar se tiče tega vprašanja je po mojem mnenju na Slovenskem dokaj slabo. V Ljubljani morda ne, ker je tam centrum našega knjigo-trštva, a v obmejnih krajih je zares žalostno. Spominjam se n. pr. kako je bilo pred leti v Gorici. Le z velikim trudom smo si priborili kako novo slovensko knjigo, če smo sploh vedeli zanjo.

Dalje govori pisatelj o filozofiji in tu je res bridko. Ne kake sistematične filozofije, vsaj samostojno misliti naj bi se naučil dijak, a . . . ? Če morda zna tistih par vzorcev «Barbara», «Daries» je to vse. — Tehnične znanosti so mu vse tuje. Dijak pozna grško ladijo, pozna rimsko bojno opravo, a v današnjih stvareh ne sliši nič. Rimsko vojaštvo ima maturant v mezincu, o domačem nič. Če ni morda pozneje enoletni prostovoljec, sploh ne ve nikoli kaj bolj temeljitega. Hudo je, če človek

vidi maturanta, takega maturanta, pozneje v svetu. Družbe se najraje ogiblje, ne morda kot globok mislec, ampak ker se ne zna vesti med ljudmi. Tujih jezikov se ni učil, latinski in grški pa ni niti za postrežčeka, ker še ta morda lomi kako francosko drobtinico. In če usoda zanese takega človeka v družbo, kjer mora pokazati svojo osebo, tedaj se «poti in trudi». O politiki ne more govoriti, ker ne zna; plesati ne zna, ker je bilo prepovedano, literatura mu je tuja, umetnost še bolj. Pride v muzej in z odprtimi očmi nič ne vidi.

To so približno misli, gori omenjenega članka. Sicer tuptam kakor sem že dejal, nekoliko pretirano, a dosti ne, kajti vsak dan imamo priliko opazovati nedostatke naše srednje-šolske vzgoje. Kaj se stori n. pr. glede higijene, glede telesne vzgoje? Od «zgoraj» hodijo razni odloki, ki se navadno nikdar ne realizirajo in če se — «nascitur ridiculus mus» — vsa telesna vzgoja obstoja v par urah telovadbe, ki ni obvezna, in pa v «Jugendspielah» za najnižje razrede.

Uspehi so torej šibki. «Es ist merkwürdig», pravi pisatelj, «wie wenig der Gymnasiast nach achtjähriger Beschäftigung mit den klassischen Sprachen von der Antike weiß», in «das Ergebnis achtjährigen Studiums ist, daß der angehende Student nicht einmal eine Zeitungsnummer mit Verständnis lesen kann.» — Dosti resnice tiči v teh besedah. Glasovi proti starokopitni šoli so vedno glasnejši, pedagogika nepreduje, dal Bog, da bi se tudi pri nas skoro obrnilo na boljše in bi tudi naša mladež prišla do prave, duhu časa odgovarjajoče vzgoje.

ŠOLSTVO V TUJINI.

Bolgarsko ljudsko šolstvo leta 1903—1904.

Na podlagi letnih in poluletnih dokladov okrožnih šolskih nadzornikov do ministra narodne prosvete so sestavljeni in ravnokar izdani sledeči podatki o ljudskem šolstvu leta 1903—1904.

Otroških vrtcev (detski učilišta) je bilo 40 z 2707 otroci. Poučevalo je na teh zavodih 46 učiteljic in 2 učitelja. Teh zavodov je še premalo v Bolgariji; to sploh priznavajo šolski nadzorniki in samo ministrstvo. Zato se bode v bodočnosti gledalo na to, da se odpre več otroških vrtcev.

Mnogo bolje je skrbjeno za ljudske šole. Njih je bilo l. 1903—1904 v celi knježevini 4344. Izmed teh je 118 deških, 35 dekliških in 3191 mešanih šol.

75,27% od vseh ljudskih šol je bilo bolgarskih, a ostalih 24,73% je bilo drugih narodnosti: turških, židovskih, tatarskih itd.

Ako se primerja broj vseh šol (4.344) z brojem stanovnikov (3.744.283), tako se vidi, da je prišla ena šola na 881 stanovnikov.

Ako primerjamo Bolgarijo v tem oziru z drugimi deželami, vidimo da ona zaostaja za Švico, Italijo, Špansko, Dansko, Grško, Švedsko, Norveško in za Zjedinjenimi državami; a nadkriljuje Srbijo, Rumunijo, Belgijo, Kolandijo, Angleško, Portugalsko, Avstrijo in Rusijo.

Boj učencev v vseh šolah iznaša 340,668; izmed njih je 220.620 dečkov in 120.048 deklic.

Po narodnostih, katere žive v Bolgariji, delé se učenci tako-le:

Šole:	Dečki:	Deklice:
Bolgarske narodne (občinske)	167.560	94.541
„ zasebne (privatne)	1.243	505
Bolgarsko-mohamedanske	805	343
Bolgarsko-katoliške	246	196
Bolgarsko-protestantske	113	104
Turške	23.537	30.051
Grške	3.173	1.673

Ako primerjamo obči broj učencev z brojem učenk, vidimo, da je 68% dečkov, a 32% deklic, ali na 100 dečkov pride 54 deklic.

Čudno je, da je v turških šolah znatno večji broj deklic nego dečkov. Dozdaj se je vedno trdilo, da Turčin ne pošilja deklic v šolo. A bolgarska šolska statistika dokazuje nasprotno. Samo se mora vzeti v poštev, da turške šole so le po imenu «šole», a v resnici so bogomolnice in zabavišča za otroke.

Da je v bolgarskih občinskih šolah na deželi razmerno malo deklic, temu je krivo to, ker bolgarski kmet še ni navajen za odgojo deklet toliko skrbeti, kolikor za odgojo fantov. Pri mestjanih je to seveda drugače: zato vidimo po mestih ugodnejši odstotek za šolanje deklic.

Učiteljsko osobje po vseh šolah v kneževini je štele 1903. — 1904. leta 7786 oseb, med njimi 5425 učiteljev in 2361 učiteljic. Ker je bilo vseh učencev na leto 340.668, tedaj pride na enega učitelja 44 učencev.

Ako pa primerjamo broj stanovnikov z brojem učiteljev, pokaže se, da je prišel v Bolgariji povprek eden učitelj na 480 stanovnikov. V primerju z drugimi deželami Bolgarija v tem oziru nadkriljuje Srbijo, Rumunijo, Grško, Italijo, Ogrsko, Špansko, Portugalsko in Rusijo, a zaostaja za Dansko, Belgijo, Francosko, Norveško, Avstrijo, Nemško in Švico.

Iz teh podatkov se razvidi, da je Bolgarija v prvem četrtstoletju svojega obstanka napravila orjaške korake na polju ljudskega šolstva.

A tudi srednje šole so se razmeroma istotako brzo razvijale. Lani je bilo odkrito v Sofiji vseučilišče — najdalje proti iztoku pomaknjeno. Ako vedno tako napredujejo Slovani na Balkanu, potem se bo v nedaljni bodočnosti res moglo reči: *ex oriente lux*. **Prof. A. Bezenšek — Sofija.**

Šolstvo na Islandu.

V vajmarskem podružnem učiteljskem društvu govoril je profesor R. Palleske o šolstvu na otoku Island. Po njegovi razpravi na Islandu nihče ne odraste, ki bi se ne naučil pisati in čitati. Na otoku je 30 občinskih šol, razen tega potujejo po deželi potovalni učitelji, katere podpira vlada. Vaški duhovniki pozimi navadno poučujejo mladež. Razen ljudskih šol ima Island z 80.000 prebivalcemi gimnazijo, dve realki, učiteljske, tri dekliške šole, šolo za gospodarstvo, šolo za krmilarje, štiri gospodinske šole, bogoslovje in medicinsko akademijo, zavod za gluho-nemce. Islandjani se pripravljajo na ustanovitev univerze; že leta in leta se zbira dotični fond.

V vseh šolah se poučuje brezplačno. Učna osnova za gimnazije stavi dijakom velikanske zahteve. Primeroma morajo mladi Islandjani proučavati šest tujih jezikov: nemščino, danščino, angleščino, latinščino, grščino in francoščino. V nemščini napredujejo učenci tako, da čitajo v najvišjem razredu prvi del Goethejevega «Fausta».

Plače vseh uradnikov so zelo skromne. Palleske pravi, da je njegov znanec, profesor, v velikih počitnicah pomagal pri zgradbi državnih cest.

D. P.

Šolstvo v Ženevi.

Šolstvo v majhnem ženevskem kantonu je najbolj razvito šolstvo na Švicarskem. Dobra četrtina proračuna 8 milij. frankov pripada na šolstvo.

Leta 1900 se je izdalo za šolo 2,766.940 frankov. Na enega občana pride torej 21 frankov (130.000 preb.).

Pouk je brezplačen in obvezen ter traja od 6. do 15. leta. Šolstvo ima tri oddelke: Ecoles enfantines (zabavišča, otroški vrtci), Ecoles primaires in Ecoles complémentaires (dopolnilne šole); poslednje začenjajo po 6. šolskem letu ter služijo praktiški vzgoji in pripravljajo na razne stanove.

Večina šol ima delavnice za ročna dela. Nekoliko šol ima šolske kuhinje, v kačernih se oddaja hrana po nizki ceni. Nekatero šole so ob-skrbljene s kopališčem. Razentega pa se smejo učenci poleti brezplačno kopati v velikem mestnem kopališču.

Za otroke, katerih starši ves dan delajo izven doma, so ustanovljene takozvane classes gardienes, v katerih učenci ves dan prebijejo v delu in v igrah.

KNJIŽEVNO POROČILO.

NOVOSTI.

Knjige «Slovenske Šolske Matice» v Ljubljani za l. 1905. «Slovenska Šolska Matica» je poklonila svojim članom za l. 1905. te-le knjige:

1. **Pedagoški Letopis.** V. zvezek. Uredila H. Schreiner in dr. Jos. Tominšek. Vsebina: I. Pedagoško slovstvo: a) Začetni pouk o čitanju in pisanju (Fr. Gabršek); b) O slovstvu za mladino (Jos. Brinar). — II. Razpravi: a) Umetniška vzgoja (Jos. Schmoranzner); b) O oprasbi in oplodbi pri rastlinah javnocvetkah, semeničnicah ali semenoplodnicah (Janez Koprivnik). III. Teme in teze pedagoških poročil pri društvenih in uradnih učit. skupščinah l. 1905. (Sestav. Jak. Dimnik). IV. Poročilo o delovanju «Slovenske Šolske Matice» l. 1905. (Priobčil tajnik Fr. Gabršek) V. «Slovenske Šolske Matice» upravni odbor in imenik društvenikov. — Knjiga obsega 132 strani, natisnili pa so jo J. Blaznika nasledniki v Ljubljani.

2. **Realna knjižnica.** Urejuje V. Bežek. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudsko-šolske učitelje. I. del. Zgodovinska učna snov za ljudske šole. Spisujeta prof. J. Apih in dr. M. Potočnik 5. (predzadnji) snopič. Natisnil A. Slatnar v Kamniku.

3. **Učne slike** kljudsko-šolskim berilom. Drugi del: Učne slike k berilom v Schreinerjevi Hubadovi Čitanki za obče ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del in Josinovem — Ganglovem Drugem berilu. Uredila: H. Schreiner in dr. Jos. Bezjak. 3. snopič. Natisnil Dragotin Hribar v Ljubljani.

4. **Nazorni nauk.** Zbirka učne snovi za nazorni nauk. Prvi del. Nazorni nauk za prvo šolsko leto. Spisal Gabriel Majcen. Uredila H. Schreiner in dr. Fr. Ilešič. 1. snopič 67 strani. Natisnil Drag. Hribar v Ljubljani.

O posameznih teh knjigah še spregovorimo. Za danes le povdarjamo, da «Slovenska Šolska Matica», kakor kaže njen lanski dar društvenikom, izvršuje vestno zadano si svojo nologo ter je vredna najizdatnejše podpore ne le od strani šolnikov, ampak tudi od strani našega razumništva. Od 1904. l. se je pomnožilo število njenih članov za 58. Skupaj šteje Slovenska Šolska Matica sedaj 1482 udov. Želimo da se to število v novem letu najmanj podvoji!

Razgled.

Listek.

Bodoči knjižni program «Slovenske Matice». Knjižni odsek «Slovenske Matice» je poveril v seji dne 28. rožnika 1905. pododseku petorice iz svoje srede nalogo, naj sestavi osnovo bodočemu društvenemu knjižnemu programu. Omenjeni pododsek je poverjeno mu nalogo v svojih sejah dne 3. in 18. velikega srpana 1905. izvršil in osnovo predložil knjižnemu odseku. Ta je o tej osnovi v svojih sejah dne 20. vinotoka, 14. listopada, 20. grudna lani in 16. prosinca letos razpravljaj, jo z malimi izpremembami sprejel in odboru v odobrenje priporočil. Odbor je njego-

vemu nasvetu v redni seji dne 18. prosinca t. l. pritržil in obenem sklenil, naj se program v časopisih objavi. Njegovo besedilo je sledeče: 1. «Zbornik» se kot perijodična knjiga obdrži v ta namen, da se v njem objavljajo krajše razprave strogo znanstvene vsebine. 2. Letopis ostani še nadalje društvena knjiga za objavljanje pisarniškega poročila. 3. Matica izdaj vsako leto po eno ali dve monografiji. Kot primerna tvarina tem monografijam se priporočajo sledeče razprave: a) Zgodovina Ilirije, kot spominska knjiga z ozirom na bližajočo se stoletnico. b) Zgodovina ilirizma. c) Zgodovina reformacijske dobe v Slovencih. č) Bleiweis in Novice, ob stoletnici pokojnikovega rojstva. d) Zgodovina slovenskega naroda. e) Zgodovina slovenske in ostalih slovanskih književnosti. f) Opis ostalih slovanskih pokrajin. g) Prešernov zbornik. h) Etnografske študije o Slovencih (z ilustracijami). i) Novejše tehnične pridobitve (z ilustracijami). j) Občna zgodovina v monografijah (ilustrirana). k) Zgodovina umetnosti v monografijah (ilustrirana). l) Kemična tehnologija. m) Bakteriologija in mikroskopija (ilustrirana). n) Narodno gospodarstvo. o) Socijalizem in socijologija. p) Poučni spisi iz zdravstva. r) Etika. s) Eštetika. š) Poetika. t) Astronomija. 4. Leposlovju naj se pridrži vsako leto vsaj po tri knjige pod splošnimi naslovi a) Knezova knjižnica, b) Zabavna knjižnica, c) Iz svetovne književnosti. Kot tvarina prvima dvema knjigama se priporočajo poleg izvirnih leposlovnih del ponatiski izbranih spisov umrlih ali pa tudi še živečih domačih pisateljev. Izdajala naj bi se tudi izvorna dramatična dela in pesniški zborniki. Za prevode v knjigi «Iz svetovne književnosti» se priporočajo pesniške antologije; dalje najboljša starejša in novejša slovanska leposlovna in dramatična dela ter klasična in moderna dela tujih književnosti. Sprejemajo se pa le prevodi po izvirnem besedilu: prevodi iz nemščine se načelno odklanjajo. Vsakemu teh prevodov naj se pridoda kot uvod kratek pregled o avtorjevem življenju in delovanju. Slavno občinstvo se s to objavo opozarja na bodoče društveno delovanje «Slovenske Matice». Slovenski pisatelji se prav vljudno prosijo, naj stopijo v kolo sotrudnikov «Slovenske Matice», ako niso že med njimi. Program je tako bogat in raznovrsten, da vsakdo, ki čuti v sebi poklic in voljo, najde v njem obširno in hvaležno polje za sodelovanje. Hvaležni mu bodo za to društvo, odbor in društveniki. Kdor bi se utegnil za program natančneje zanimati, ga dobi lahko na ustno ali pismeno zahtevo iz društvene pisarne.

Delo otrok. Delo otrok v tvornicah in delavnicah dovoljeno je na Angleškem od 6. ure zjutraj do 9. ure zvečer za otroke v starosti 11. let, na Švedskem, Danskem in Norveškem od 12. leta naprej, v Belgiji od 12. leta z 12 urnim delom, na Francoskem od 13. leta, če je otrok zvršil šolo, na Švicarskem od 14. leta, v Avstriji od 12. leta v obrtnih trgovinah, a od 14. leta v tvornicah, v Italiji od 12. leta za delo nad zemljo, a od 13. leta pod zemljo, na Nemškem od 12. leta za lastno in tujo deco.

Celibat učiteljic se najbrže odpravi na Češkem, kjer so podvzele učiteljice jako energične korake v dosego svojih človečanskih pravic.

Nobelove nagrade. Utemeljitelj krasne ustanove 50 milj. frankov, Alfred Nobel, obogatel je po svojih iznajdbah, zlasti po iznajdbi dinamita, danes tako važnega raznesila. V svoji oporoki daroval je 50 milijonov za ustanovo, čije obresti se razdelijo med kralje duha. 300.000 frankov more sprejeti učenjak, ki se je poslavil z važno iznajdbo ali z imenitnim delom, brez ozira na narodnost in verstvo. Ena nagrada je določena za pisatelja, ki si pridobi nevenljivih zaslug za zmanjšanje vojske ali za propagovanje mira, ena nagrada pa je določena za najvažnejšo literarno delavnost. Letošnje nagrade so se tako razdelile: prvo je sprejel profesor Robert Koch za iznajdbe v lečenju tuberkuloze, drugo prof. Leonard v Kielu za razpravo o katodovih žarkih, tretjo prof. Baeyer v Monakovem za kemične poskuse

o indigu. Nagrado mira je sprejela pisateljica Berta Suttner, literarno nagrado pa najbolj priljubljeni pisatelj vseh Slovanov, Henrik Sienkiewicz. Štiri nagrade razdeli Švedska akademija, peto za mir pa norveška poslanska zbornica.

Število razmerja učiteljev in učiteljic. Po primerjavoči skrižaljki, katero podaja časnik «Preussische Lehrerzeitung» je med vsemi učiteljskimi silami splošnih ljudskih šol v Združenih državah 92·3⁰/₀ učiteljic, na Portugalskem 73·4⁰/₀, na Angleškem in v Walesu 71·5⁰/₀, na Čudskem 73·4⁰/₀, na Norveškem 69·3⁰/₀ (številke z ozirom na Čudsko in Norveško tikajo se samo mestnih šol), na Škotskem 63·6⁰/₀, v Italiji 63⁰/₀, na Irskem 53·8⁰/₀, na Čudskem po deželi 49⁰/₀, na Francoskem 46·7⁰/₀, na Ruskem 36·6⁰/₀, na Švicarskem 36⁰/₀, na Švedskem 35⁰/₀, na Danskem 28·6⁰/₀ na Avstrijskem 28⁰/₀. — Zanimivo bi bilo preiskavati vzroke teh različnih razmerij.

Popravek in dodatek k članku «Perspektiva v ljudski šoli». Čitaj na str. 15 v 3. vrsti od spodaj «sprednjo» namesto srednjo in na str. 16 v 8. vrsti od spodaj namesto oprednji «sprednji». Opomniti je treba, da moramo v veliki šolski sobi postaviti več modelov, ker je pred prvo klopjo postavljeni model (zaboj), premajhen za učence zadnjih klopi. Ako pa postavimo pred prvo klop posebno velik zaboj, potem je za učence prve klopi prevelik, ker ti ga ne morejo na šipi obrisati. Splôh velja pravilo, da je perspektivna podoba kakega predmeta najpopolnejše, ako je risar od predmeta dvakrat toliko oddaljen, kolikor iznaša njegova velikost, kajti vidni kot znaša pri normalnem očesu 30° do 45°. Začetniki oblike na šipi lažje obrišejo, ako zamiže z enim očesom. Obris jih popolnoma prepriča, da je perspektivna podoba kvadrata v posebni leži res trapez, podoba kroga pa elipsa. Viziranje tega ne pokaže tako jasno.

Pedagoški paberki.

Pravo merilo povsod. Kakor piše Willi Näf v časniku «Schweizerische Lehrerzeitung» velja to pravilo tudi za obravnavanje pesmi. Ta pedagog meni namreč: Grešimo, ako izčrpamo pesem v šoli do dna. Zakaj nas mikajo pesmi, ki nam jih niso razlagali v šoli, vse naše življenje? Menim, da vsaj deloma za to, ker najdemo v njih vedno nekaj novega. Ne morem si predstavljati, da bi mogel človek v svojem kratkem življenju Wallensteina ali Fausta ali Hermanna in Dorotheo popolnoma izčitatati. Vselej najdemo v teh delih nekaj novega, svežega, kolikokrat jih prečitamo. Naš značaj se z leti spreminja, naša razpoložnost nam dopušča, da pri vsakem čitanju najdemo nekaj, kar nam prija ravno v tisti dobi. In tako ima delo za nas vselej novih krasov. In ravno ta razlog odločuje, da čitamo stare pesmi vedno radi, da se vedno vračamo k starim, znanim umotvorom. Kako pa je s pesmijo, katero je šola do dna izčrpala? Takšna pesem je podobna citroni, ki je izžeta do poslednje kaplje. Vse, kar si le moremo misliti, je razloženo, vsaka misel, vsak stavek, vsaka beseda je premozgana. Vse mogoče asocijacije so dovršene. Učenec se ne sme oddajati čaru Schillerjeve «Pesmi o zvonu» tako, kakor to zahteva baš njegovo srce. Ne, spoznavati mora, kakšnega pomena je bila pesem za druge ljudi, v minulih vekih, živečih v drugih razmerah. Ta znamenitost Schillerjevih besed za druge ljudi je učencu popolnoma brezpomembna. Radi skromnega svojega iskustva nemore zapopasti tega pomena za tuje, zrele osebe. Ker se je učencu vsak čut narekoval, neče pesmi v poznejših letih niti videti; nima nič mikavnega zanj v sebi, ker neče več v njej iskati novih strani». Nemara se vrnemo k tem besedam še v daljšem članku o predmetu. Za sedaj nam bodi dovolj, da priznavamo besedam švicarskega pedagoga veliko važnost.

Šolska stega. V «Badenische Schulzeitung» pravi o njej Thöny: «Prvi pogoj uspešnega pouka je dobra stega (disciplina). A tu velja: bodi štedljiv v rabi besedi. Znani šolnik Dölderlein pravi: «Najmočnejši je oni, ki porabi v stegi najmanj sile». Da se nemirnež umiri, mora zadoščati: 1. da učitelj neha govoriti, 2. resen pogled, 3. migljaj, mahljaj z roko, trkanje na mizi, 4. imenovanje nemirneževega imena. Nikdar pa ne sme učitelj dolgo govoriti, groziti se in opominjati. To učenca stori topega, brezbriznega. Učitelj, ki največ kara, vedno opominja in se grozi, ima najslabšo šolsko stego.

Pouk domoznanstva. Hannoversko učiteljsko društvo je sprejelo sledečo resolucijo o pouku domoznanstva: 1. Domoznanstvo je i učni predmet in učni princip. 2. Zemljepisni pouk se uravna po principu domoznanstva: a) ako se topiški momenti vedno primerjajo s predmeti v domovini; b) ako se neprestano opazujejo zračni pojavi in nebna telesa; c) ako se uprizarjajo izleti, ki se ravnaajo po važnosti predmetov, po učnih stopnjah (ne formalnih, ampak z ozirom na starost učencev) in po letnem času; d) ako se izdelujejo domoznanstvu potrebna zemljepisna učna sredstva, zlasti zemljevidi in podobe. 3. Zgodovinska snov domovine, v kolikor je zvezana z narodno zgodovino, se obravnava s poslednjo, snov pa, ki je samo lokalnega pomena, se obdeluje ob drugih prilikah. 4. Prirodopisje ohranjuje svoj domoznanski značaj, ako se izbirajo karakteristične prirodine domovine.

P. z. B.

Obramba otrok. Vlada v Arnsbergu (Westfalsko) je odredila, da se zaznamujejo vsi otroci, ki so usluženi v raznih obrtih. Iz teh zaznamkov se ima razvideti značaj in doba službe in kakšne ovire nastajajo vsled službe v pohajanju šole, v napredku in zdravju dotičnih otrok. Okrajni nadzorniki morajo ob svojih posetih te zaznamke natanko proučavati, se z učitelji dogovarjati o škodi otroškega dela, naznaniti rezultate redarstveni oblasti ali pa se dogovoriti z obrtnimi nadzorniki. Učitelji morajo ob vsaki priložnosti poučevati starše o dobrih učinkih danih zakonov za varstvo otrok.

P. z. B.

Psihiatrija in pedagogika. V 33. sešitku zbirke «Grenzfragen des Nerven- und Seelenlebens» (Wiesbaden, Bergmann 1905) razpravlja Wanke o temi «Psihiatrija in pedagogika». Pisatelj naziva pedagogiko v višjem smislu «psihagogiko». Po njem začenja poslednja pri vstopu v življenje in se nanaša na leta pouka, proučevanj in službe in «na vse druge mogoče pedagoške razmere». Pedagogika mora pred vsem paziti kot čisto duševna higijena nad ohranitvijo zdravja in duševne delavnosti, potem mora opazovati afekte človekove in v tretje skrbeti za pravilno in pravočasno spoznavanje nervoznih in psihiških bolezni. V teh treh ozirih bistvujejo v različnih dobah življenja razne nevarnosti, katere razprava natančneje razbistruje. Poleg tega kaže na praktičnih slučajih, na kaj mora pri tem vzgojevalec posebno paziti.

P. z. B.

Vzgoja volje. V «Poslu z Budče» čitamo članek, v katerem se povdarja potreba vzgoje volje. Zlasti Slovanom se ne more to dovolj resno priporočati. Le tako bi bilo mogoče, da se rešimo nadvlade sebičnih Nemcev in drugih sosedov, ki po svoji brezobzirni volji gospodujejo Slovanom.

Krvava literatura. Med najbolj pogubne ovire pametne vzgoje spada vrsta romanov, ki so spisani po spekulantih; razprodajajo se po zakotnih knjigarnah in čitajo zlasti v revnih krogih mestnega prebivalstva. V takšnih knjigah se slika umor za umorom, zlasti se pa slikajo nenravna dejanja, prešestva i. t. d. Pametni stariši takšnih knjig ne prepuščajo svojim otrokom, ki žalibog ravno takšne stvari čitajo s slastjo, strastno. Učitelji store dobro delo, ako pozvedujejo v šoli, kdo izmed učencev čita takšne knjige. Starši se morajo potem opozoriti, da vzamejo otrokom takšno knjigo. Slovenci hvala Bogu nimamo mnogo takšnih knjig. A čitajo se v

naših krogih nemške knjige in zlasti takšni romani, ki niso za pošteno hišo. Kdor bi se hotel uveriti, kakšne knjige se najdejo po meščanskih hišah, naj samo poskusi ter povpraša po hišah. Našel bode na naslovnem listu dveh tretjin knjig «Senzations Roman» — in prepričan bode, da je treba v tem oziru pomoči. Samo ustanavljanje ljudskih knjižnic s poštenimi knjigami utegne popraviti pokvarjeni ukus naših «pismoukov» po majhnih mestih in po deželi. *D. P.*

Mladinske igre na Württemberškem. Württemberška vlada je odredila, da se imajo določati v vseh šolah nekateri popoldnevi v tednu, ob katerih se morajo uprizarjati mladinske igre. Teh se imajo udeleževati vsi otroci pod nadzorstvom učiteljev. Zato se opuščajo nekatere druge učne ure in domače naloge. V odredbi se naglašja, da se mora odsihdov posvečevati več časa telesni vzgoji mladine, katera se mora čuvati pred slabimi nasledki duševnega preobteženja.

Borba proti alkoholizmu. Ogrsko naučno ministrstvo je izdalo naredbo, vsled katere se ima alkoholizem uničevati sledočim načinom: V vsaki šoli se morajo obrazložiti učencem na temelju čitanke ali higijene in antropologije škodljivi vpliv alkoholizma na gmotne in npravne odnošaje, kakor tudi njega škodljivi nasledki v narodnem blagru, z ozirom na zdravstvo, javno npravnost in narodno gospodarstvo. V bodoče se bodo dovolile le takšne čitanke ali nove izdaje uvedenih čitank, ki se vsaj v enem berilu obračajo proti alkoholizmu. To velja tudi o učbenikih higijene, pedagogike in prirodnih ved.

Pouk o spolih. Vprašanje seksualnega pouka mladeži je še vedno zelo preporno, četudi se je napisala že cela literatura o njem. Tudi nemško «Društvo za pestovanje zdravja» se je izjavilo v tem oziru, toda na poseben način. Po tej rezoluciji se ima ta pouk začeti šele v šestem razredu srednjih šol, torej v starosti 16—17 let, a tedaj se vrši brezobzirno. Še čudneje je, da zahteva društvo, da prevzame ta pouk rodbina. Toda vprašanje ostaja odprto, da li so starši vedno sposobni za takšen pouk.

Dobra metla za okrajne šolske nadzornike. V listu «Schulbote für Hessen» pripoveduje učitelj, kako je pameten okrajni šolski nadzornik očistil svoj urad. Hodilo je k njemu vedno mnogo učiteljev. Vsako sredo in soboto imel je vedno iste goste v svoji pisarni. Pa prihajali niso vsled poštenih nagibov. Ta je prišel tožit svojega ravnatelja, oni zopet svojega tovariša. Eden je hotel doseči boljše mesto ter zato črnil druge, drugi zopet je hotel dobiti kaj drugega na tihem, tajno, na škodo svojih tovarišev. Klečeplastvo, licemerstvo, ovaduštvo povsod. Nadzornik si je priskrbel posebno dobro metlo, da očisti svoj urad te nesnage. Poklical je nekega dne učiteljstvo vsega okraja v svoj urad, potem je začel govoriti o dolžnostih kolegijalnosti. Šibal je ovaduštvo in licemerstvo, hvalil pošteno postopanje. Nikdar več ni prišel učitelj k njemu, da tajno toži svojega kolego. Kolegijalnost se je začela v okraju razvijati. Bilo je to na korist učiteljstvu, in okrajni šolski nadzornik je uspel v svoji nameri. — Kako žalostno je vendar, ako ima nadzornik med učiteljstvom svoje vohune, ki mu donašajo tajno vse, kar se godi med učiteljstvom. Žalibog, da takšni slučaji niso redki. Kdor hoče biti vzgojevalec mora biti značajan. Značajan nadzornik, značajan učitelj, značajan učenec!

H. Schreiner in dr. J. Bezjakova nemška vadnica za slovenske šole upepljana je tudi v bolgarske šole v Plovdivu in Sofiji. Dotični profesorji so pronašli, da je ta učna knjiga posebno pripravna za bolgarske šole ne samo zaradi njene izvrstne metode, ampak tudi zaradi tega, ker bolgarski dijaki slovenski jezik jako lahko razumejo in se zaradi tega bolj okoristijo s to knjigo, kakor s podobno drugo, pisano na katerem si bodi tujem jeziku.

Pedanterija v šoli. Največa neprijateljica šolske sreče je pedantstvo. Žalibog je ta slabost v šolah zelo razširjena. Najdeš jo tako često pri učiteljih kakor pri učiteljicah. Pedant je reden; ali red ohranjuje tako ozkosrčno, da vsled samega otiranja prahu ne pride k pravemu delu, da vsled urejevanja svoje obleke in kritikovanja obleke drugih izgubi toliko časa, da zaostaja vsako drugo opravilo, da se vsako drugo razmišljanje zaduši v kali. Pedant zapazi najmanjše drobnosti, večkrat po pravici; ali to ga tako zaposli, da nima časa za velike stvari; postane malenkosten, kratkoviden, strašljiv. V svoji pripravi je skrben, v pouku vesten; a nezmožljiv je, trdosrčen v zahtevah, ker hoče od učenca vse tako, kakor je sam predaval, ker ima najrajši one, ki vse do pičice napišejo, se naučijo vsega tega na izust, ki prežvekujejo podano hrano. Njegovo veselje je vzgajati učence, ki prisegajo na njegove besede, in njegova radost je, ako učenci prisegajo na njegove besede, tudi če store to samo zato, da dobe dober red. Pedanti pripoznavajo samo eno dobro metodo, namreč svojo, mera vseh stvari je njih lastni jaz. Pedanti ravnatelji so križ podrejenih. Morana veselja pri delu, mučitelji vernih in vdanih in vestnih. Pedanti podrejeni so muka svojih gospodarjev; poslednji trpijo s svojimi učenci vred, kajti pri učencih izgine veselje ko vstopi pedant. Dokler vladajo pedanti, gorje šoli; v njej kraljuje strah, suženjska poslušnost in veriga. To niso tla za radost. A to je čudno: nihče neče verjeti, da je pedant, in če bi bil še tako velik. Vsak vidi pedanterijo drugod, pri sebi ne. In zato je tako težko, ta osat iztrebiti iz šol. Za učitelja je najhuje, ako mu je nadzornik pedant. Spominjam se, kaj smo trpeli, ko je vihtel žezlo stari nadzornik «der alte Praktikus». Obžalovati moramo samo, da vlada podpira pedante nadzornike, v resnici sposobnih pa ne mara. Najbrže je tudi tamkaj gori, kjer se veliki neznanci svetijo, velike glave sučejo, mnogo pedantstva.

Kronika.

Novi pokojninski zakon za učiteljstvo v Bukovini. Bukovinski deželni zbor je sprejel v seji dne 17. listopada 1905. novi pokojninski zakon za učiteljstvo. Temeljne določbe zakona so: Službena doba traja 35 let in šteje se od dne položenega izpita učiteljske sposobnosti; toda morejo se všteti tudi dve leti pred izpitom v službeno dobo. Najmanjša pokojnina iznaša 800 K (po desetem službenem letu). Učitelji, ki postajajo za službo nesposobni, morejo že po petem službenem letu sprejeti 800 K pokojnine. Dosedanja pokojnina učiteljev, vdov in sirot se tudi poveča, in sicer za učitelje vsaj na 800 K, za vdove in sirote po učiteljih vsaj na 600 K.

Funkcijsko doklado za voditelje enorazrednic je dovolil v znesku 40 K na leto vorarlberški deželni zbor.

Okrajne učiteljske konference. Dne 20. oktobra 1905. je predlagal poslanec Scheicher v nižjeavstrijskem deželnem zboru, da se odpravijo okrajne učiteljske konference, ker so baje brezpomembne, stanejo mnogo denarja in služijo učiteljem v agitacijo. Učitelj Seitz je branil konference in dejal, da niso učitelji krivi, ako uspeh ni povoljen. Navzlic temu se je Scheichrov predlog sprejel.

Počitnice. Srednje šole v Avstriji so sprejele cirkular naučnega ministrstva, v katerem se pozivajo, da se izrazijo o preložitvi počitnic, katere bi imele odsihmal začeti 1. julija.

Uradna tajnost v šoli. Najvišji sodni dvor je razsodil v zanimivi pravdi. Oče nekega učenca je tožil učitelja, ker je žalil učenca v učiteljski konferenci. Okrajno sodišče je obsodilo učitelja, ki je vložil utok na višjo instanco. Okrožno sodišče je razsodilo da se ima učitelj oprostiti, ker je žalil učenca v konferenci, in

kar se tu izreče, je uradna tajnost. Toda najvišji sodni dvor je potrdil razsodbo prve instance. Kot vzrok navaja, da je učitelj deželni uradnik, a uradne tajnosti so samo izjave, o katerih želi država, da ostanejo tajne.

Šolska obveznost na Japonskem. V septembru 1. 1905. so sprejeli na Japonskem zakon, kateri končno določa naobrazbo v ljudski šoli. Pouk je obvezen za vso državo in brezplačen. Obveznost obsega otroke obeh spolov in vseh socialnih slojev od šestega do štirinajstega leta. V prvih štirih letih se poučuje japonski in kitajski jezik. V zadnjih štirih letih uči se angleški jezik. Otroci se morajo naučiti popolnoma pisati in govoriti angleški, predno stopijo iz šole.

Učitelj član švicarskega združenega sveta (Bundesrat). Učitelj ljudske šole v Curihu in predsednik učiteljskega društva, Fr. Fritschi, je postal član švicarskega združenega sveta. Fritschi je zelo delaven mož. Pred 10 leti štelo je švic. učit. društvo samo 1000 članov. Danes jih šteje po prizadevanju Fritschijevem 5602. Učitelj Fritschi boče tem bolje na svojem mestu v Bundesratu, ker se bodo tamkaj sedaj urejevali novi šolski zakoni za Švicarsko.

Program češke socialne demokracije. Češka socialna demokracija v Brnu je proglasila program, v katerem se izjavlja tudi o šoli. Njene zahteve so tele: Zahtevamo pomnoženje mestnih ljudskih, meščanskih in nadaljevalnih šol. V enem razredu ne sme biti nad 30 učencev. Za slabonadarjene otroke se naj ustanove posebni razredi. Šola se loči od cerkve, in dokler se ta določitev ne izvede, nehaj klerikalni vpliv v mestnih šolah. Pouk bodi brezplačen, šolnina se odpravi in vsi učenci naj dobe brezplačno vse šolske potrebščine, hrano i. t. d. Šolsko zdravstvo se mora posebno nadzirati. Inštitucija šolskih zdravnikov se mora reformirati, povsod naj se nastavljajo šolski zdravniki, ki morajo preiskavati često učence, šole in šolske predmete. V šolah se morajo povsod ustanoviti šolske kopeli. Otroci ne smejo služiti in delati v obrtnih in tovarnah. Otroški vrtci se morajo zboljšati. Uvesti se imajo šolske ogrevalnice. Uvesti se ima obvezna nadaljevalna šola za oba spola do 18. leta. Ustanoviti se imajo knjižnice in čitalnice. Ustanoviti se imajo naobraževališča za ljudstvo. Učiteljska plača naj se pošteno uredi. Občine morajo prilagati za plačo učitelja, ako dežela ne more vsega plačati. Učiteljem se zagotovi politiška neodvisnost in prostost.

Kolegijalnost. V nekem vzhodnem okraju Prusije oslepel je v 30. letu svoje starosti učitelj R. Müller. Takoj je bil upokojen a dobil je samo 388 mark pokojnine. Ker s tako «tolstimi» dohodki ne more živeti, začeli so pruski učitelji zanj nabirati. V kratkem je bilo nabranih 15.188 mark.

Čudni šolski izleti. Na lüneburškem vresjišču raste mnogo brusnic. A tudi podvzetni učitelji so tamkaj. Lani so prirejali le ti šolske izlete, ob katerih so učenci morali nabirati brusnic. Jagode so se potem prodale in skupilo se je porabilo za ustanovitev knjižnic. Tako so učenci ljudske šole v Winzenu v enem dnevu nabrali 450 funtov brusnic.

Češki šolski muzej. Dne 5. jan. t. l. se je konstituiral v Pragi pripravljalni odbor za društvo «Češki šolski muzej». Tako boče tudi narod-Komenskega dobil zavod, ki tako uspešno dejstvuje na razvoj šolstva. Ali bi ne bilo na času, da bi tudi Slovenci pomislili na sličen zavod? Prej ko se ustanovi, več boče veljal v bodočnosti.

Sposoben krajni šolski nadzornik. «Lübecker Stadt- und Landbote» pripoveduje, da je bilo za mesto krajnega šolskega nadzornika nad 100 prošnjikov. Med njimi se je ščeperil tudi orožnik. Leta Martov sin je priznaval v prošnji, da o šoli ničesar ne razume, a obljubljal je, da boče ohranil in vzdrževal med učitelji jako dober red.

Čuden samomor učenca. V Vatroslavi se je obesil v očetovski hiši 12 letni učenec nemške meščanske šole, Viktor Vaculik. Bil je ves čas v češki šoli. Da nauči nemški jezik, poslal ga je oče v nemško meščansko šolo, kjer učenec ni mogel izhajati radi neznanja jezika. Dobil je 3 «nezadostne». Vsled tega je bil tako zbežan da je šel v smrt. Ta slučaj priporočamo slovenskim časnikom v ponatis. Starši naj si zapišejo dogodbo globoko v srce. Slovensko dete spada v slovenske šole.

Kulturni škandal. V Privozu na Moravskem so uporabljali doslej občinsko sobano za ples kot sobo za neko paralelko tamk. ljudske šole. Poleg sobe je bila gostilna. Otroci in pijanci so zahajali na isti zahod. Učenci in pijanci v istem poslopju, to je res kulturni škandal. Če je hotelo občinstvo plesati, tedaj so izpraznili šolsko sobo. Učenci so drugega dne prišli v prostor, ki je še smrdel po tabaku in vinu. —

Zveza prosvete. Na dan Treh kraljev se je ustanovila v Pragi zveza prosvete. To novo društvo ima namen, povzdigniti kulturno stanje češkega naroda. Razširjati se ima prosveta, da se ublaži kruti boj za obstanek med posameznimi stanovi. Na humanitarni podlagi se hoče delovati za združevanje vseh slojev in zблиžanje danes si še nasprotujočih delov naroda. Zveza ne cepi narodnih sil, ampak ima namen združiti obstoječe organizacije, zlasti pa zjediniti vse učitelje vseh zavodov, od vseučilišča do vaške šole, in vse kulturne činitelje v močno falango. Predsednikom se je izvolil dr. Fr. Pastrnek, profesor češke univerze. V odboru so še razni profesorji, učitelji, pisatelji, trgovci i. t. d. Predsednik je zaključil zborovanje z besedami: «V narodu našem živi tradicija, ki smo jo podedovali po slavnih buditeljih, da ni na svetu bolj zaslužnega dela, kakor razširjanje prosvete in naobrazbe. Naš narod se je v prosveti odličil, v prosveti leži njegova bodočnost. Na širokem polju ljudske prosvete, na katerem delovati je poklicana cela naša narodna organizacija, se je že mnogo storilo, a doslej še nismo imeli osrednjega organa. Sedaj je to nastala zveza prosvete, ki ima važno nalogo, veliko, ker boče treba velikih sredstev. Te bomo dosegli, ako izpolni vsak Čeh svojo dolžnost.» Kjer se združijo takšni elementi v delo, kjer je pripravljena takšna energija, tam je pričakovati lepih rezultatov. In mi bomo svojim severnim bratom sledili v delovanju za preporod naroda.

Zdravstveno razmerje učiteljev in učiteljic. Leta 1904 zamudil je v Berlinu učitelj radi boleznj povprečno 8·29 dni, učiteljica 17·27 dni. V Draždanih sta števili 5·67 (za učitelje) in 10·53 (za učiteljice). Na Dunaju je l. 1899 zamudilo 2356 učiteljev 38746 poldnevov, kar pomeni za enega učitelja 16·4 poldni, a 1359 učiteljic ja zamudilo 1359 učiteljic je zamudilo 37991 poldni; povprečno pride torej na eno učiteljico 27 zamujenih poldni.

Šola v prirodi. Leta 1905. je ustanovilo mesto Manchester za mestno mladež šolo na deželi, da bi bilo otrokom mogoče spoznavati prirodo. Poslopje je stalo 3000 funtov šterlingov ter združi v sebi dve veliki spalnici, učilnico, sobo za učitelja in kuhinjo. V šoli je prostora za 60 učencev. Učitelji prihajajo semkaj s svojim razredom in ostajajo tamkaj po 14 dni. Zjutraj se poučuje, popoldne se šeta po prirodi, da jo učenci spoznavajo. Po 14 dneh pride zopet drug razred. Učenec plača za pot in hrano v šoli 10 sou.

Društvene globe. Učiteljsko društvo v Beljaku je določilo, da plača vsak član društva za vsako zamujeno zborovanje 2 K; ena se vloži v podporno blagajno druga se priloži fondu za «učiteljski dom na Jugu». Kdor prihaja k zborovanju, zamudi dan in gotovo izda več nego 2 K, poleg tega pa se še trudi na poti. Zato je takšna globa popolnoma na mestu, in dobro bi bilo, ko bi vsako društvo uvedlo takšno kazen.